

1

Johdanto

Kampanjointia turvallisuus edellä, sovittelevassa hengessä

Maarika Kujanen & Tapio Raunio

Johdanto

Vuoden 2024 presidentinvaalit käytiin tammi-helmikuussa 2024 poikkeuksellisessa tilanteessa – maailma toipui vielä koronapandemiasta, Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa hallitsi ilmapiiriä Euroopassa, Suomi oli liittynyt Natoon, ja kevään 2023 eduskuntavaalien jälkeen muodostetun oikeistohallituksen politiikka jakoi vahvasti kansaa. Vaalien ennakkosetelmat olivat muutenkin jännittävät, sillä edessä oli uuden presidentin valinta Sauli Niinistön 12 vuotta kestäneen toimikauden jälkeen. Verrattuna edellisiin, vuoden 2018 presidentinvaaleihin, joissa Niinistö oli selvä ennakkosuosikki ja tulikin historiallisesti valituksi jo ensimmäisellä kierroksella, tilanne vuoden 2024 vaaleissa oli aidosti auki. Lopulta suurilta yllätyksiltä kuitenkin vältyttiin, ja vaalit käytiin pitkälti *turvallisuus edellä, sovittelevassa hengessä*.

Tässä kirjassa analysoidaan vuoden 2024 presidentinvaaleja. Tarkastelun kohteina ovat ehdokasvalinta, median rooli, sekä kansalaisten näkemykset presidentin asemasta. Empiirisesti kirjan luvut nojaavat ensisijaisesti vaalien jälkeen kerättyyn Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistoon (Kujanen & Raunio 2025). Eduskuntavaaleihin verrattuna presidentinvaalit ovat jääneet tutkimuksellisesti paitsioon. Vuosituhannen alusta lähtien jokaisista eduskuntavaaleista on julkaistu laajaan kyselyaineistoon perustuva tutkimusraportti, mutta tuoreemmista presi-

dentinvaaleista vain vuoden 2006 vaaleista tuotettiin viestinnän ja politiikan tutkijoiden yhteistyönä teos, joka painottui enemmän media-aineistoihin (Isotalus & Borg 2007). Toivommekin teoksemme ja kyselyaineistomme johtavan jatkossa systemaattisempaan tutkimukseen niin maamme presidentinvaaleista kuin laajemmin presidentti-instituutiosta.

Kirjan johdantoluvussa esittelemme presidentinvaalien vaalijärjestelmän, vuoden 2024 vaalien asetelmia, sekä taustoitamme presidentin roolia Suomessa. Lisäksi luomme katsauksen ehdokasasettelun ja kampanjoinnin eri vaiheisiin, kertaamme vaalin ensimmäisen ja toisen kierroksen tulokset ehdokasvalinnan ja äänestysaktiivisuuden osalta, ja vertaamme niitä vuosien 1994–2018 presidentinvaalien tuloksiin. Luvun lopussa esittelemme kirjan rakenteen, päähavainnot sekä käytetyt aineistot.

Presidentinvaalit Suomessa

Vanha ja uusi vaalitapa

Suomen tasavallan presidentti valitaan kuudeksi vuodeksi kerrallaan, korkeintaan kahdeksi perättäiseksi toimikaudeksi. Vaali on välitön kansanvaali, jossa eniten ääniä saanut ehdokas voittaa. Mikäli kukaan ehdokkaista ei saa ensimmäisellä kierroksella yli puolta annetuista äänistä, järjestetään toinen kierros. Ehdokkaita voivat asettaa puoluekisteriin merkityt puolueet sekä 20 000 äänioikeutetun perustamat valitsijayhdistykset.

Nykyinen vaalitapa otettiin käyttöön vuonna 1994. Alexander Stubb on neljäs suorilla vaaleilla valittu presidentti Martti Ahtisaaren (1994–2000), Tarja Halosen (2000–2012) ja Sauli Niinistön (2012–2024) jälkeen. Ennen vuotta 1994 käytössä oli valitsijamiesvaali, joissa yleisillä vaaleilla valitut 300 valitsijamiestä (vuosien 1981 ja 1988 vaaleissa 301 valitsijamiestä) valitsivat presidentin. Itsenäisen Suomen historiassa tunnetaan kuitenkin poikkeuksia presidentin valitsemiseksi. Eduskunta valitsi ensimmäisen presidentin vuonna 1919 ja täten valitsijamiesvaalitapaa hyödynnettiin ensimmäisen kerran vuonna 1925. Vuonna 1940 vaalin suorittivat vuoden 1937 valitsijamiehet Kyösti Kallion sairastuttua, ja tämä johti Risto Rytin valintaan toimikauden loppuajaksi. Sotatilan vuoksi myös vuoden 1943 vaalin suorittivat vuoden 1937 valitsijamiehet ja Ryti valittiin jälleen presidentiksi, tällä kertaa kuudeksi vuodeksi. Vuonna 1944 Rytin erottua eduskunta sääti poikkeuslain marsalkka Carl Gustaf Mannerheimin valitsemiseksi, ja vuonna 1946 säädettiin poikkeuslaki siten, että eduskunta valitsisi presidentin Mannerheimin toimikauden loppuajaksi. Vuonna 1950 palattiin valitsijamiesvaalikäytäntöön ja sitä jatkettiin aina vuoteen 1973 saakka, jolloin Urho Kekkosen toimikautta pidennettiin poikkeuslailla neljäksi vuodeksi. Kyseistä poikkeuslakia ja vallan keskittymistä Kekkoselle voidaan pitää demokratian kannalta hyvin ongelmallisina.

Kekkosen neljännesvuosisadan toimikauden jälkeen yhteiskunnallinen ilmapiiri muuttui merkittävästi. Kuten Hallberg ja Martikainen (2017, 100) kuvasivat: ”Vuo-

den 1982 presidentinvaalit ja Mauno Koiviston valinta presidentiksi olivat näyttävä irtaantuminen aikaisemmasta aikakaudesta. Liikkeelle panevina voimina olivat yhteiskunnan rakenne- ja arvomuutokset sekä Kekkoseen henkilöityneen pitkän kauden kasaamat muutospaineet ja -mahdollisuudet. Näillä vaaleilla oli yhteiskunnallinen ja poliittinen 'tilaus'. Vaikka käytössä oli vielä valitsijamiesvaali, vuoden 1982 vaaleja kuvattiin "kansanvaaliksi" henkilöityen Koivistoon, joka näyttäytyi Kekkonen vastakohtana (ks. esim. Hallberg ym. 2009, 294; Tiihonen 2013, 331).

1980-luvun valtiosääntökeskustelussa nousivat esiin niin presidentin vallan karsiminen kuin siirtyminen suoriin presidentinvaaleihin. Vuonna 1987 vaalitapaan tehtiin kaksi muutosta. Valitsijamiehet saivat siitä lähtien äänestää presidentiksi ainoastaan virallisia, ennen valitsijamiesvaaleja asetettuja presidenttiehdokkaita. Lisäksi äänestäjille annettiin kaksi ääntä: toisella äänestettiin valitsijamiestä ja toisella suoraan presidenttiehdokasta. Jos joku ehdokkaista saisi yli puolet suoraan ehdokkaalle annetuista äänistä, hän tulisi valituksi. Jos ei, siirtyisi presidentin valinta entiseen tapaan valitsijamiehille. Kyseistä vaalitapaa käytettiin vain vuoden 1988 vaaleissa, joissa Koivisto sai 47,9 prosenttia äänistä ja presidentin valinta jäi täten valitsijamiehille.

Keskustelut vaalitavan uudistamiseksi olivat pitkään esillä ennen varsinaista muutosta (ks. esim. Hirvikallio 1958). Sopivasta vaalitavasta ei ollut poliittista yksimielisyyttä ja ehdotuksia oli aina välittömästä kansanvaalista eduskunnan suorittamaan valintaan ja valitsijamiesvaalin eri variaatioihin. Suoran kansanvaalin hyötyinä pidettiin ensisijaisesti kansan tahdon toteutumista ja vaalin läpinäkyvyyttä. Esimerkiksi Lauri Relanderin ehdokkuus ja valinta vuoden 1925 vaaleissa oli kansalle suuri yllätys. Relander tuli mukaan kilpailuun vasta viime hetkellä, niin kutsuttuna "mustana hevosena". Läpinäkyvyyden kannalta ongelmallista oli, etteivät valitsijamiehet olleet velvollisia äänestämään ennalta ilmoitettuja ehdokkaita. Vasta-argumentit puolestaan liittyivät uusintavaalin todennäköisyyteen ja sen myötä syntyvään vaaliväsymykseen. Uusintavaalin osalta ehdotettiin toisen vaalikierroksen lisäksi eduskunnan tai valitsijamiesten suorittamaa valintaa.

Vuonna 1991 vaalijärjestelmä muutettiin kaksivaiheiseksi suoraksi kansanvaaliksi ja vuodesta 1994 alkaen presidentit on valittu uudella vaalitavalla. Uusi vaalitapa toi uudenlaisia piirteitä vaalin kulkuun. Ehdokasasettelusta ja vaalitaistosta tuli läpinäkyvämpi, sillä valitsijamiesten kokouksissa puolueet olivat aina neuvotelleet, miten kokouksessa enemmistöön vaadittava koalitio voitiin saavuttaa (Häikiö 1993). Median rooli korostui ja julkiset vaalikampanjat pitkittyivät. Ehdokkaiden tuli pyrkiä vakuuttamaan äänestäjiä yli puoluerajojen. Toisaalta suorat vaalit ja niiden ehdokasasettelu tuovat mukanaan uusia haasteita, kuten poliittisesti repivämpiä kampanjoita (Tavits 2009) tai taktista äänestämistä (ks. luku 4).

Euroopassa välitön kansanvaali on yleisin tapa valita presidentti, ja useimmissa niin sanotuissa puolipresidentiaalisissa valtioissa on käytössä vastaava kaksivaiheinen vaalijärjestelmä. Suoraa kansanvaalia hyödynnetään niin vahvemmillä valtaoikeuksilla varustettujen presidenttien (esimerkiksi Ranska, Romania ja Liettua) kuin puhtaammin edustuksellisten presidenttien (esimerkiksi Irlanti ja Itävalta) valin-

nassa (Passarelli & Bergman 2023). Muita käytäntöjä presidentin valitsemiseksi ovat esimerkiksi maan parlamentin suorittama valinta kuten Virossa. Kansainvälisesti vertailluna Suomen kuuden vuoden pituinen presidentin toimikausi on melko pitkä, sillä yleisin pituus toimikaudelle on viisi vuotta, kuten esimerkiksi Ranskassa, Liettuassa, Puolassa, Portugalissa ja Romaniassa. Toimikausien määrä on kuitenkin yleisesti rajattu kahteen.

Presidentin valtaoikeudet

Vaalitavan lisäksi Suomen presidentti-instituutiota on uudistettu merkittävästi myös presidentin valtaoikeuksien osalta. Tutkijoiden keskuudessa laajasti hyödynnetyn määritelmän mukaan puolipresidentiaalisessa (englanniksi *semi-presidentialism*) järjestelmässä on sekä suorilla vaaleilla valittu presidentti että parlamentin luottamuksesta riippuva, pääministerin johtama hallitus (Elgie 1999; Åberg & Sedelius 2020). Elgien määritelmä ei täten huomioi presidentin valtaa, vaan sen ytimessä on vaatimus presidentin valitsemisesta suorilla vaaleilla (ks. luku 7). Tämän yksinkertaisen määritelmän valossa Suomi on selkeästi Euroopan vanhin puolipresidentiaalinen valtio, sillä kyseinen hallitusmuoto omaksuttiin heti itsenäistymisen jälkeen vuoden 1919 perustuslailla. Nykyään puolipresidentiaalinen järjestelmä on Euroopan yleisin hallitusmuoto, mutta maiden välillä on suurta vaihtelua siinä, kuinka paljon perustuslaillista tai todellista vaikutusvaltaa presidentillä on (Anckar 2022). Ranskassa presidentti on selkeästi maan poliittinen johtaja, kun taas useissa maissa, esimerkiksi Irlannissa, Itävallassa ja Sloveniassa, presidentti on lähinnä seremoniallinen instituutio.

Valtioiden perustuslait jättävät yleensä presidentin vallankäyttöön liikkumavaraa. Vuoden 1919 perustuslain mukaan ylin valta Suomessa kuului presidentille. Toiseen maailmansotaan asti presidentti oli kuitenkin hallituksen varjossa, kun taas varsinkin Kekkosen pitkän valtakauden aikana valta keskittyi erittäin vahvasti presidentille. 1980-luvulla alkanut poliittisen järjestelmämme parlamentarisointi tuleekin nähdä pitkälti vastareaktion Kekkosen valtakaudelle. Niin Kekkosen seuraaja Koivisto kuin selkeä enemmistö puolueista ja kansanedustajista kannattivat presidentin vallan heikentämistä. Vuoden 2000 perustuslaki pohjautuikin 1980-luvun lopulta alkaen toteutettuihin perustuslain muutoksiin, huolelliseen valmisteluun ja laajaan parlamentaariseen enemmistöön.

Hallitusta muodostettaessa presidentin valta rajoittuu nykyään vain eduskunnan valitseman pääministerin ja hallituksen muodolliseen nimittämiseen, kun taas puolueet vastaavat hallitusneuvotteluista. Presidentti ei voi enää hajottaa eduskuntaa tai pakottaa hallitusta eroamaan, vaan hallituksen ero tapahtuu pääministerin aloitteesta. Hallitukset ovat siten nykyään riippuvaisia eduskunnan eivätkä presidentin luottamuksesta kuten Kekkosen valtakaudella. Lakien säätämiseen presidentti ei osallistu, ja presidentin nimitysvaltakin on hyvin rajallinen. Täten presidentillä ei käytännössä ole perustuslaissa määriteltä sisäpoliittista valtaa. Presidentti on puolustusvoimien ylipäällikkö, mutta ulkopoliittikkaa hän johtaa yhteistoiminnassa hallituksen kanssa. Euroopan unionin (EU) jäsenyys oli merkittävä syy

heikentää presidentin ulkopoliittista roolia, sillä ilman perustuslain muuttamista presidentti olisi edustanut Suomea unionissa. EU-politiikka kuuluukin hallituksen toimivaltaan, mikä kallistaa myös ulkopoliitiikan hoidossa vaakakuppia hallituksen suuntaan. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa lukuun ottamatta Suomi on perustuslakiuudistuksen jälkeen parlamentaarinen järjestelmä (taulukko 1.1). Ulkopoliitikassa presidentin ja hallituksen yhteisjohtajuus nojaa vakiintuneisiin käytäntöihin, joiden ytimessä on hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan ja presidentin yhteiskokoukset (ns. TP-UTVA).

Presidentin ja hallituksen yhteistoiminta on mielletty puolipresidentiaalisten valtioiden haasteeksi. Erityisesti epävakaimmissa maissa kuten Romaniassa presidentin ja pääministerin erimielisyydet ovat johtaneet repiviin julkisiin riitoihin. Erimielisyyksien taustalla ovat joko toimivaltakiistat tai ideologiset erot – näkemyserot ovatkin todennäköisempiä, mikäli presidentti ja pääministeri edustavat eri puoluetta (ns. *cohabitation*).¹ Yleensä julkiset kamppailut ovat saaneet alkunsa rajallisilla valtaoikeuksilla varustettujen presidenttien pyrkimyksistä laajentaa reviiriään tai puuttua hallituksen politiikkaan (Sedelius & Mashtaler 2013; Elgie 2018; Raunio & Sedelius 2020; Yan 2021). Presidentti Halosen kaudella hallitus ja presidentti olivat useaan otteeseen erimielisiä niin nimitysasioissa kuin Eurooppa-politiikassa. Tilanteen selkiyttämiseksi vuonna 2012 voimaanastuneet perustuslain muutokset kavensivat entisestään presidentin valtaa näissä kysymyksissä. (Arter 1999; Nousiainen 2001; Paloheimo 2002; 2003; 2017; Jyränki & Nousiainen 2006; Hallberg ym. 2009; Tihihonen ym. 2013; Raunio & Sedelius 2020.)

¹ Ranskassa *cohabitation*-jaksot vaikeuttivat siinä määrin päätöksentekoa, että presidentin toimikautta lyhennettiin seitsemästä viiteen vuoteen 2000-luvun alussa. Uudistuksen seurauksena maan parlamenttivaalit järjestetään heti presidentinvaalien jälkeen. *Cohabitationin* todennäköisyys väheni, sillä parlamenttivaalien tuloksen ennakoitiin heijastelevan presidentinvaalien tulosta. Näin onkin tapahtunut kaikissa uudistuksen jälkeisissä vaaleissa.

Taulukko 1.1 Presidentin toimivallan kehitys Suomessa.

Tehtävä	Vanha valtiosääntö, 1919–1980	Vanha valtiosääntö, 1990-luvun lopulla	Vuoden 2000 perustuslaki	Vuodesta 2012
Yleinen toimivalta	presidentti	presidentti	hallitus	hallitus
Hallituksen muodostaminen	presidentillä itsenäiset valtaoikeudet	presidentti eduskunnassa olevia puolueyhmiä kultuaan	eduskunta; presidentin rooli on puhtaasti muodollinen	eduskunta; presidentin rooli on puhtaasti muodollinen
Hallituksen erottaminen	eduskunta, pääministeri tai presidentti välillisesti hajottamalla eduskunnan	eduskunta tai pääministeri	eduskunta tai pääministeri	eduskunta tai pääministeri
Eduskunnan hajottaminen ja hajotusvaalien määrääminen	presidentti	presidentti pääministerin aloitteesta	presidentti pääministerin aloitteesta	presidentti pääministerin aloitteesta
Hallituksen esitysten antaminen	presidentti voi muuttaa	presidentti voi muuttaa	presidentin valta asiallisesti eliminoitu	presidentin valta asiallisesti eliminoitu
Presidentin veto-oikeus lakien säätämisessä	presidentti voi siirtää yli seuraavien vaalien	presidentti voi siirtää seuraaville valtiopäiville	eduskunta voi välittömästi kumota presidentin veton	presidentillä ei ole veto-oikeutta; erimielisyyden sattuessa eduskunta päättää
Asetuksenanto-oikeus	presidentti ja hallitus	presidentti ja hallitus	hallitus	hallitus
Ulkopolitiikan johtaminen	presidentti	presidentti	presidentti yhteistoiminnassa hallituksen kanssa	presidentti yhteistoiminnassa hallituksen kanssa; erimielisyyden sattuessa eduskunta päättää
EU-politiikka		hallitus	hallitus; EU-huippukokous-edustuksesta ei selviä säädöksiä	hallitus; pääministeri edustaa Suomea EU:n huippukokouksissa
Puolustusvoimien ylipääällisyys	presidentti	presidentti	presidentti	presidentti
Virkahenkilöiden nimittäminen	presidentti nimittää huomattavan osan virkahenkilöistä; hallitus ja ministerit nimittävät loput	presidentin nimitysvaltaan kuuluvien virkojen määrää on huomattavasti vähennetty	presidentti nimittää vain pienen määrän ylimpiä virkahenkilöitä	presidentin nimitysvalta rajoitettu entistäkin pienempään joukkoon ylimpiä virkahenkilöitä

Lähde: Alkuperäinen taulukko Paloheimo (2017, 163–164), jota on muokattu eräiden termien osalta.

Presidenttivetoisuus on saanut tehdä tilaa koalitionhallituksille, jotka johtavat maata eduskunnan paikkaenemmistönsä turvin. Pääministeristä on tullut 1990-luvun alun jälkeen maamme poliittinen johtaja. Presidentti ei ole poliittisessa vastuussa eduskunnalle, eli eduskunta ei voi erottaa presidenttiä tehtävästään, mutta se voi epäluottamusäänestyksellä erottaa pääministerin ja hallituksen. Presidentistä on vaikea päästä eroon: käytännössä uuden presidentin valintaan kesken kauden päädytään vain siinä tilanteessa, jos presidentti kuolee tai todetaan muuten olevan estynyt hoitamaan tehtäväänsä. Presidentti-instituution voikin katsoa edustavan jatkuvuutta samalla, kun pääministerit ja hallitukset vaihtuvat nopeammalla syklillä. Samalla presidentin korostuneen suojattu asema voi olla ongelma vallanjaon näkökulmasta.

Keskustelu presidentin roolista ja valtaoikeuksista nousee ajoittain pintaan. Kansalta saatu suora valtakirja on yhtäältä korostanut presidentin asemaa puoluepolitiikan yläpuolella olevana valtionpäänä ja kansan yhdistäjänä, mutta toisaalta suomalaisten keskuudessa on tukea vahvalle johtajalle ja presidentin vallan lisäämiselle (ks. luku 7). Toistaiseksi suorilla vaaleilla valitut presidentit ovat valtaosin kunnioittaneet toimivaltarajoja eivätkä ole ainakaan julkisesti juurikaan puuttuneet suoraan hallituksen tai eduskunnan toimintaan (Raunio & Sedelius 2020). Myös tutkimukset presidenttien puheista osoittavat presidenttiemme sekä keskittyneen ulostuloissaan ulkopoliittisiin kysymyksiin että painottaneen kansakunnan yhtenäisyyden merkitystä (Kujanen ym. 2024; 2025).

Viimeaikaiset kriisit kuvastavat hyvin presidentin liikkumatilan rajoja ja mahdollisuuksia. Koronan puhjettua Niinistö esitti maaliskuussa 2020 niin sanotun koronanyrkin perustamista. Koska pandemian hallinta kuuluu hallituksen toimivaltaan, tyrmäsi pääministeri Sanna Marin presidentin avauksen kiittäen Niinistöä samalla 'arvojohtajuudesta' (Vanhanen 2024, 95–107) – termi, jota problematisoimme kirjan luvussa 7. Kaksi vuotta myöhemmin helmikuussa 2022 Venäjän hyökättyä Ukrainaan Niinistö omaksui erittäin aktiivisen roolin Nato-jäsenyyden edistämisessä, tunnistaen toki samalla hallituksen ja eduskunnan toimivaltuuksien tärkeyden. Ulkoisen uhan vallitessa keskeisten valtioelinten yhteistoiminta sujui ilman julkisia säröjä (Koskimaa & Raunio 2025). Suomi haki Nato-jäsenyyttä toukokuussa 2022 ja liittyi puolustusliittoon huhtikuussa 2023. Nato-jäsenyys ja laajemmin muuttunut turvallisuusympäristö ovat johtaneet pohdintoihin presidentin valtaoikeuksien arvioinnista. Kun aikaisemmin kahdenkeskiset Venäjä-suhteet olivat presidentin toiminnan keskiössä, on niiden tilalle noussut Naton huippukokoukset ja transatlanttiset suhteet.

Vaalien konteksti, ehdokkaat ja kampanjan eteneminen

Muuttunut turvallisuusympäristö, polarisoitunut kotimaan politiikka

Presidentinvaalit käytiin muuttuneessa ja jännittyneessä ilmapiirissä: Venäjän hyökkäyssota oli vienyt Suomen Natoon, kotimaan politiikassa oli vahvaa polarisatiota, ja lisäksi väistyvän presidentin perintö heijastui kampanjointiin. Mielenkiintoista on, että kaikki nämä tekijät myötävaikuttivat väittelyiden ja kampanjoinnin varovaiseen yleisilmeeseen.

Presidentti johtaa Suomen ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa hallituksen kanssa, ja muuttunut turvallisuuspoliittinen ympäristö näkyi vahvasti vaaleissa. Nato-jäsenyys oli hyväksytty eduskunnassa toukokuussa 2022 laajalla konsensuksella, äänin 188–8. Jäsenyyden vastustusta esiintyi lähinnä vain vasemmistoliitossa. Venäjän hyökkäyssota alleviivasi sotilaallisen liittoutumisen tuomaa turvaa, eivätkä ehdokkaat täten kiistelleet varsinaisesti edes Suomen tulevasta roolista Natossa. Kukaan ei halunnut keikuttaa venettä. Myös yleinen mielipide oli tukevasti Nato-jäsenyyden kannalla. Aikaisempi konsensus liittoutumattomuudesta ja ns. Nato-optiosta oli korvautunut konsensuksella Nato-jäsenyyden välttämättömyydestä. (Arter 2023; Forsberg 2024; Pesu & Iso-Markku 2024.)

Kevään 2023 eduskuntavaaleja oli leimannut vahva kahtiajakautuminen oikeiston ja vasemmiston kesken (Kestilä-Kekkonen ym. 2024). Polarisaatio vain voimistui vaalien jälkeen pääministeri Petteri Orpon johtaman kokoomuksen, perussuomalaisten, ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP) ja kristillisdemokraattien oikeistokoaalition uudistusten myötä. Kesää ja syksyä 2023 värittivät erilaiset työtaistelutoimpiteet ja mielenosoitukset, joissa vastustettiin ennen kaikkea hallituksen talous- ja sosiaalipoliittikkaa. Myös niin sanotut identiteettipoliittiset kysymykset olivat näkyvästi esillä kolmen perussuomalaisten ministerin – Vilhelm Junnilan, Wille Rydmanin sekä puolueen puheenjohtaja ja valtiovarainministeri Riikka Purran – rasististen kirjoitusten ja äärioikeistoyhteyksien myötä. Voimakkaan politisoitunut ilmapiiri asetti haasteita presidenttiehdokkaille, sillä yhtäältä heiltä kysyttiin ahkerasti mielipiteitä hallituksen politiikasta ja toisaalta ehdokkaiden kannatti ottaa etäisyyttä omiin puolueisiinsa tavoitellessaan laajaa kannatusta.

Väistyvän presidentin perintö heijastui myös vahvasti kampanjointiin. Niinistön kahden kauden aikana toimi yhteensä kuusi eri pääministeriä vaihtelevilla hallituskokoonpanoilla. Presidentti-instituutio muokkautuu aina kunkin presidentin vaikutuksesta ja presidentin johtamistyyli saattaa muuttua kauden aikana. Toisaalta muutokset poliittisessa ympäristössä saattavat muokata presidentin roolia ja vaihtuvat hallitukset vaikuttavat presidentin ja pääministerin väliseen yhteistyöhön. Niinistön katsottiin puolustaneen tiukasti ulkopoliittista valtaansa ja hänen yhteistoimintansa eri hallitusten kanssa sujui ilman suurempaa draamaa. Tosin 2020-luvun alussa yhteiselo Marinin hallituksen kanssa oli enemmän erimielisyyksien värittämää: olihan Niinistö kokoomustaustainen, kun taas pääministeri oli sosialidemokraatti ja koko hallitus vasemmistovetoinen. Kokonaisuutena Niinistö pysyt-

teli 'omalla tontillaan', mutta esitti myös ajoittain oikeistohenkisiä talouspoliittisia näkemyksiään.

Niinistön kannatuslukemat olivat Halosen tapaan todella korkeat (ks. luku 8) ja Venäjän hyökkäyssota oli entisestään nostanut hänen julkista profiiliaan. Aiemmin varauksellisesti Nato-jäsenyyteen suhtautunut Niinistö näyttäytyi keväästä 2022 alkaen sotilaallisen liittoutumisen ja kansallisen turvallisuuden takuumiehenä. Niinistön suosiosta kertoo myös historiallisen selvä vaalitulos ja uudelleenvalinta vuonna 2018, jolloin ensimmäistä kertaa suoran vaalitavan aikana vaali ratkesi jo ensimmäisellä kierroksella. Vuoden 2024 vaalikeskusteluissa Niinistön menettelytapoihin ja linjauksiin suhtauduttiin valtaosin erittäin myönteisesti eikä Niinistöä käytännössä kritisoitu lainkaan ehdokkaiden toimesta. Tämä varovaisuus osaltaan laimensi väittelyitä, sillä usein eri maiden presidentinvaaleissa ehdokkaat ovat nimenomaan arvostelleet väistyvää presidenttiä ja korostaneet omia arvojaan ja tavoitteitaan.

Ehdokasasetelman kehittyminen

Vuoden 2024 presidentinvaaleissa oli yhteensä yhdeksän ehdokasta. Moni heistä oli tunnettuja ja kokeneita poliitikkoja, kuten ministereitä ja puolueiden puheenjohtajia, ja monelta löytyi myös merkittävää ulkopoliittista kokemusta. Edellisten vaalien tavoin (ks. esim. Isotalus & Borg 2007) ja presidentin valtaoikeuksia mukaillen vaalikeskustelut ja -teemat keskittyivät pääosin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Keskustelu kuitenkin ajautui myös sisäpolitiikan puolelle, jossa presidentillä ei ole perustuslain puitteissa toimivaltaa. Tämä näkyi niin televisioituissa vaalikeskusteluissa kuin ehdokkaiden kampanjoissa yleisemminkin. Varsinaisen kampanjan voi katsoa alkaneen melko pian kevään 2023 eduskuntavaalien jälkeen, kun spekulatiot potentiaalisista ehdokkaista käynnistyivät. Ehdokastilanne varmistui kuitenkin vasta myöhemmin syksyllä, ja vaalien asetelmat vahvimpien ehdokkaiden osalta vaihtelivat kampanjan edetessä. Ehdokasasetelman ja kampanjan kuvailuun on käytetty tässä luvussa pääosin media-aineistoja, kuten vaaliuutisointia erityisesti Ylen ja Helsingin Sanomien arkistoja hyödyntäen.²

Lähes kaikki eduskuntapuolueet ovat suoran vaalitavan aikana asettaneet oman ehdokkaansa presidentinvaaleihin. Tällä puolueet pyrkivät saavuttamaan yleistä poliittista hyötyä, joka voi kantaa esimerkiksi seuraaviin vaaleihin. Kansainvälisessä tutkimuksessa ilmiöstä puhutaan käsitteellä *coattails effect*, jolla viitataan siihen, että presidentinvaalikampanja voi auttaa puolueita keräämään kannatusta presidentinvaalien jälkeisissä vaaleissa (Cox 1997; Golder 2006; Tavits 2009). Presidentinvaalit voittaneen ehdokkaan puolue saa kenties suurimman hyödyn, mutta myös

² On syytä huomauttaa, että tässä luvussa on hyödynnetty ehdokasasettelun osalta pelkästään medialähteitä. Ilman luotettavaa tietoa puolueiden sisäisistä prosesseista on siis mahdotonta arvioida, millaisia vään-
töjä puolueissa on käyty, onko valituille ehdokkaille ollut todellisia haastajia, ja missä vaiheessa ehdokkuus on lopulta varmistunut. Kaikille puolueille ehdokkaan valitseminen ei kuitenkaan selvästi ollut helppoa, mistä kertoo muun muassa kokoomuksen prosessi kesällä 2023 ehdokkaansa kannatuksen 'varmistamiseksi'. Luvussa ei ole myöskään perehdytty yksityiskohtaisemmin ehdokkaiden henkilökohtaisiin kampanjoihin.

muut puolueet voivat hyötyä vaalien seurauksena. Rajallisista menestymismahdollisuuksista huolimatta puolueille voi olla tärkeää osallistua vaaleihin ja rahoittaa ehdokkaansa kampanjaa, ja sitä kautta nostaa profiiliaan.³ Havainnollistavana esimerkkinä voidaan pitää vuoden 2018 presidentinvaaleja, joissa Niinistön merkittävää etulyöntiasemaa ennakoitiin jo pitkään ennen vaaleja, ja silti kaikki eduskunta-puolueet kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta asettivat oman ehdokkaan. Toki demokratian kannalta on tärkeää, että äänestäjillä on vaihtoehtoja.

Myös vuoden 2024 vaaleissa kaikki eduskuntapuolueet RKP:tä lukuun ottamatta asettivat oman ehdokkaansa. Lisäksi vaaleissa oli kolme valitsijayhdistysehdokasta, Mika Aaltola, Pekka Haavisto ja Olli Rehn, joista Rehn oli vaaleissa myös keskustan virallisena ehdokkaana. Suoran vaalitavan aikana valitsijayhdistysehdokkaita on ollut mukana muutamissa, joskaan ei kaikissa vaaleissa; vuonna 1994 valitsijayhdistysten kautta ehdolla oli peräti neljä ehdokasta (Pekka Tiainen, Eeva Kuusankoski, Pertti ”Velto” Virtanen ja Keijo Korhonen), vuonna 2006 yksi ehdokas (Arto Lahti) ja vuonna 2018 kaksi ehdokasta (Sauli Niinistö ja Paavo Väyrynen).

Spekulaatiot potentiaalisista ehdokkaista käynnistyvät mediassa usein jo melko varhaisessa vaiheessa. Kampanjoille on myös tärkeää ajoittaa ilmoitus ehdokkaastaan sopivaan ajankohtaan ja toisaalta pitää yllä positiivista ja nousujohteista virettä kampanjassa. Seuraavaksi tarkastellaan kunkin ehdokkaan kampanjan kehittymistä ehdolle asettumisen ajankohdan ja kampanjan yleiskuvan näkökulmasta. Ehdokkaat, heidän puoluetustansa, syntymävuotensa, oikeusministeriön julkaisemat ehdokastiedot, muu poliittinen tausta sekä vaalisloganit on koottu taulukkoon 1.2 ehdokasnumeron mukaiseen järjestykseen.

³ Esimerkiksi Li Anderssonin ehdokkuus vuoden 2024 presidentinvaaleissa saattoi myötävaikuttaa hänen ja vasemmistoliiton poikkeukselliseen vaalitulokseen presidentinvaalien jälkeen käydyissä europarlamenttivaaleissa. Anderssonin kampanjan vaikutusta eurovaalitulokseen on kuitenkin vaikea arvioida, kuten myös Stubbin vaalivoiton ja kokoomuksen eurovaalituloksen yhteyttä.

Taulukko 1.2 Ehdokkaat vuoden 2024 presidentinvaaleissa.

Ehdokas	Puolue	Syntymävuosi	Tiedot ehdokasasettelussa	Muu poliittinen tausta	Vaalislogan
Andersson, Li	VAS	1987	puolueen puheenjohtaja, kansanedustaja	opetusministeri, europarlamentaarikko	”Seuraava koko kansan presidentti.”
Rehn, Olli	VY, KESK*	1962	Suomen Pankin pääjohtaja, filosofian tohtori	kansanedustaja, elinkeinoministeri	”Vakaa kuin kallio.”
Harkimo, Harry	LIIK	1953	puolueen puheenjohtaja, kansanedustaja		”Johdan. En selitä.”
Halla-aho, Jussi	PS	1971	filosofian tohtori, eduskunnan puhemies	kansanedustaja, europarlamentaarikko, puolueen puheenjohtaja	”Suomen pitää olla turvallinen tila.”
Urpilainen, Jutta	SDP	1975	Euroopan unionin komissaari, kasvatustieteiden maisteri	valtiovarainministeri, puolueen puheenjohtaja	”Jotta ketään ei jätetä.”
Aaltola, Mika	VY	1969	Ulkopoliittisen instituutin johtaja, yhteiskuntatieteiden tohtori		”Viisautta nähdä – rohkeutta toimia.”
Stubb, Alexander	KOK	1968	professori, filosofian tohtori	pääministeri, ulkoministeri, eurooppa- ja ulkomaankauppa-ministeri, valtiovarainministeri, kansanedustaja	”Yhdistävä tekijä.”
Essayah, Sari	KD	1967	maa- ja metsätalous-ministeri, kauppatieteiden maisteri	kansanedustaja, puolueen puheenjohtaja	”Parasta Suomelle.”
Haavisto, Pekka	VY**	1958	kansanedustaja	ulkoministeri, kehitysministeri, ympäristöministeri	”Yhteinen Suomi.”

Lähteet: eduskunta.fi, tulospalvelu.vaalit.fi ja ehdokkaiden kampanjasivustot. VY = valitsijayhdistys. *valitsijayhdistyksen lisäksi myös keskustan virallisesti asettama; **valitsijayhdistyksen lisäksi myös vihreiden tukema

Liike Nyt:in **Harry Harkimo** oli ensimmäinen, joka ilmoitti ehdokkuudestaan, jo kesäkuussa 2022. Tämä ajoittui Liike Nyt:in puoluekokoukseen, kun edessä olivat vielä eduskuntavaalitkin. Kampanja-avauksessaan kesäkuussa 2023 Harkimo korosti presidentin toimivaltuuksien ulkopuolelle ulottuvia asioita, kritisoiden muun muassa hallituksen politiikkaa ja korostaen presidentin ”mielipidevaikuttajan” roolia (Yle 28.6.2023). Vaaliväittelyissä yritysurataustainen Harkimo esiintyiikin melko rennolla ja piikittelevällä otteella, eikä vältellyt muun muassa talouspoliittisia aiheita (Yle 15.1.2024). Ensimmäiseksi ehdolle asettuminen ei kuitenkaan tuonut etulyöntiasemaa, sillä Harkimo sai vaaleissa vähiten ääniä, vain 0,5 prosenttia.

Vihreiden osalta katseet kääntyivät luonnollisesti vuoden 2012 ja 2018 vaaleissa toiselle sijalle yltäneeseen, edellisellä hallituskaudella ulkoministerinä toimineeseen **Pekka Haavistoon**. Kysymys oli, lähtisikö Haavisto vielä kolmanteen yritykseen? Muita esillä olleita nimiä reilusti ennen vaaleja olivat ainakin vihreiden europarlamentaarikot Heidi Hautala ja Ville Niinistö. Haavisto ilmoitti ehdolle lähtemisestä kesäkuussa 2023, mutta vihreiden sijaan hän ilmoitti pyrkivänsä presidentiksi valitsijayhdistyksen kautta. Ennen tätä ilmoitusta toukokuun lopussa oli uutisoitu, että Haavistolle oli perustettu tukiyhdistys *Mahdollisuuksien Suomi 2030*. Haavisto perusteli valitsijayhdistysehdoistaan sillä, että presidentinvaali on henkilövaali. Vain muutamaa päivää myöhemmin vihreät ilmoitti puoluekokouksessaan tukevansa Haaviston ehdokkuutta.

Haaviston kampanjaa voidaan luonnehtia varovaisen maltilliseksi, jossa toki korostuivat esimerkiksi ihmisoikeudet ja globaalit kysymykset. Haavisto pyrki monin tavoin häivyttämään puoluettaan kampanjassaan taka-alalle. Esimerkiksi hänen ehdokkuuttaan tukemaan perustetun valtuuskunnan puheenjohtajana toimi kokoomuksen ex-kansanedustaja Jaana Pelkonen, ja mukana oli muun muassa poliitikkoja eri puolueista, kuten kahdesti presidentinvaaleissa ehdolla ollut RKP:n Elisabeth Rehn ja vasemmistoliiton ex-kansanedustaja Suldaan Said Ahmed, sekä kulttuuriväkeä Sofi Oksasesta Olavi Uusivirtaan, Esko Valtaoja ja monia muita. Mediassa kiinnitettiin huomiota Haaviston vaalikoneissa antamiin vastauksiin, jotka olivat oikeistolaisempia verrattuna kevään 2023 eduskuntavaalien vaalikonevastauksiin (HS 16.11.2023). Eräs merkki tästä oli myös hänen toteamuksensa siitä, ettei hän ole ”yhtään punainen” (IS 24.8.2023) – tämäkin eräänlaisena viestinä äänestäjäkunnan toiselle puolelle. Toisella kierroksella Haaviston kampanjaan vaikutti myös julkinen keskustelu hänen seksuaalisesta suuntautumisestaan sekä tämän potentiaalinen vaikutus äänestäjiin. Tämä ei ollut valitettavasti uusi ilmiö, mutta väritti kovin lyhyttä kampanja-aikaa (ks. myös luku 5). Toisaalta Haaviston kampanjaa rasitti niin kutsuttu al-Hol-kohu hänen ulkoministeriajoiltaan vuodelta 2019, jolloin häneen kohdistui kritiikkiä Syyriassa al-Holin pakolaisleirillä olleiden suomalaisten naisten ja lapsien kotouttamisesta sekä virkakunnan kohtelusta, saaden jälkimmäisestä moitteet perustuslakivaliokunnalta (ks. esim. Yle 9.1.2024). Haavisto oli galubeissa kärkipaikoilla läpi kampanja-ajan ja hän selviytyi jo kolmatta kertaa presidentinvaalin toiselle kierrokselle. Kuitenkin kolmatta kertaa Haavisto hävisi toisella kierroksella kokoomuslaiselle ehdokkaalle.

Haaviston lisäksi myös **Olli Rehn**, pitkän poliittisen uran omaavana keskustalaispoliittikkona tunnettu Suomen pankin pääjohtaja, ilmoitti kesäkuussa 2023 pyrkivänsä ehdolle vaaleissa, hänkin valitsijayhdistyksen kautta. Kampanjan tueksi oli perustettu tukiyhdistys *Tasavallan parhaaksi ry* maaliskuussa 2023. Rehn kertoi ensimmäisen kerran harkitsevansa ehdokkuutta jo kolme vuotta ennen vaaleja, tammikuussa 2021, ja keväällä 2023 uutisoitiin keskustan väen toivovan Rehnin lähtevän ehdolle. Joitain muitakin nimiä oli julkisuudessa esillä, ja esimerkiksi sittemmin keskustan puheenjohtajaksi noussut Antti Kaikkonen ilmoitti toukokuussa 2023, ettei ole käytettävissä ehdokkaaksi. Perusteluissaan ehdokkuuden tavoittelulle

valitsijayhdistyksen kautta Rehn korosti, että presidentin tulisi olla ”kaikkien suomalaisten presidentti”, mutta toivoi kuitenkin keskustankin asettavan hänet ehdokkaakseen (HS 21.6.2023). Keskusta asettiinkin julkisesti tukemaan Rehniä elokuussa 2023 puoluehallituksen päätöksellä, ja virallisesti puoluekokouksessa syyskuussa 2023. Rehn ei erottautunut muista ehdokkaista esimerkiksi räväkkyudessa tai eriävissä mielipiteissään ulko- ja turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä, mutta hän korosti melko paljon sisäpoliittisia teemoja, erityisesti talouspolitiikkaa.

Kokoomuksen osalta väläyteltiin useita nimiä aina Jan Vapaavuoresta Risto E.J. Penttilään ja spekuloitiin sitäkin, kiinnostaako puoluetta saada Mika Aaltola ehdokkaakseen. Potentiaalisimmat nimet **Alexander Stubb**in haastajina vaikuttivat kuitenkin olevan Elina Valtonen ja Antti Häkkänen, joista Häkkänen ilmoitti harkitsevansa ehdokkuutta vakavasti (HS 3.8.2023). Taustalla vaikutti kuitenkin kokoomuksen melko sekava tapahtumaketju, jossa puolueen puheenjohtaja Orpo oli selvittänyt Stubb

in mahdollisuuksia muihin mahdollisiin ehdokkaisiin nähden muun muassa puoluehallituksesta mutta myös Taloustutkimukselta tilatun kyselyn kautta. Kysely teetettiin heinäkuussa 2023, ja siinä selvitettiin noin tuhannen vastaajan näkemyksiä Stubb

in, Häkkäsen, Valtosen, E.J. Penttilän ja Petri Sarvamaan mahdollisuuksista muita ehdokkaita vastaan. Kokoomus ei ole julkaissut tarkkoja tietoja kyselystä (Yle 1.10.2023). Poliitiikan toimittaja Marko Junkkarin analyysin mukaan Orpo esti Häkkäsen ehdokkuuden ja ”runttasi” Stubb

muilta tahoilta, kuten yrityksiltä ja yksityisiltä lahjoittajilta. Tässä pienet puolueet ja erityisesti valitsijayhdistykset jäävät herkästi varjoon, mikä näkyi esimerkiksi Aaltolan vaikeuksissa saada kasvatettua kampanjarahoitustaan (Yle 17.11.2023). Toki kampanjan onnistuminen koostuu monesta tekijästä, eivätkä erot kampanjarahoituksessa yksin selitä vaalitulosta, mutta vain muutaman prosenttiyksikön äänieron näkökulmasta miljoonan euron lisäbudjetilla voi olla jo merkitystä.

Taulukko 1.3 Ehdokkaiden vaalirahoitus suuruusjärjestyksessä.

Ehdokas	Puolue / Valitsijayhdistys	Rahoitus (€)	Tuet (€)	Kulut (€)
Stubb, Alexander	Kokoomus	2 889 300,03	2 889 300,03	2 741 389,70
Haavisto, Pekka	Valitsijayhdistys	1 886 218,64	1 886 218,64	1 879 138,34
Rehn, Olli	Valitsijayhdistys	865 098,58	865 098,58	855 216,15
	Keskusta	396 510,18	396 510,18	396 510,18
Urpilainen, Jutta	SDP	774 113,00	774 113,00	774 113,00
Halla-aho, Jussi	Perussuomalaiset	625 141,46	625 141,46	625 141,46
Andersson, Li	Vasemmistoliitto	153 740,02	153 740,02	153 740,02
Essayah, Sari	Kristillisdemokraatit	94 746,94	85 238,03	94 746,94
Aaltola, Mika	Valitsijayhdistys	89 516,80	89 516,80	89 416,80
Harkimo, Harry	Liike Nyt	43 128,53	43 128,53	43 128,53

Lähde: Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV): <https://www.vaalirahoitusvalvonta.fi/fi/index/vaalirahoitus/haetietoavaalirahoitusilmoituksista/kampanjarahoitus.html>. Summat ovat ehdokkaiden itse ilmoittamia.

Ennen presidentinvaaliehdokkuutta **Mika Aaltola** oli kasvattanut tunnettuuttaan kommentoidessaan Ulkopoliittisen instituutin (UPI) johtajana Venäjän sotatoimia Ukrainassa mediassa kevästä 2022 lähtien. Tutkijataustainen Aaltola nostettiin potentiaalisten ehdokkaiden kannatusta hahmottaviin kannatuskyselyihin jo maaliskuussa 2022, ja hän nousi gallupeissa hetkeksi kärkeen saman vuoden lokakuussa (Yle 21.10.2022). Tätä seurasi kuitenkin vielä pitkä jahkailu, ja huhtikuussa 2023 Aaltola ilmoitti ensimmäisen kerran harkitsevansa ehdokkuutta vakavasti. Lopulta Aaltola ilmoitti pyrkivänsä ehdokkaaksi valitsijayhdistyksen kautta elokuussa 2023. Aaltolan taakse ei löytynyt puoluetta, ja hän koitti kääntää tämän voitoksi, korostaen olevan tärkeää, että presidentti tulee nimenomaan politiikan ulkopuolelta. Joidenkin arvioiden mukaan tässä vaiheessa Aaltolan 'momentum' oli jo mennyt, varsinkin kun ehdokkaiden joukossa oli useita tunnettuja ulkopoliittikan saralla kokeneita kasvoja. Aaltola sai myös kritiikkiä "ylimielisyydestä" kampanja-avauksessaan (IL 4.8.2023), josta hänet muistetaan kommentista: "Jos on tietoa ja on taitoa ja on rohkeutta, ja sitä ei muilla tunnu olevan, sitä näkemystä – niin sitten on vähän niin kuin velvollisuus lähteä". Aaltola vaikutti jäävän vaaliteenteissä muiden ehdokkaiden varjoon. Tiedotusvälineitä Aaltola kritisoi erityisesti häneen kohdistuvasta negatiivisesta huomiosta (HS 13.12.2023). Aaltolan poliittiselle uralle presidentinvaalikampanjalla (ja erityisesti sitä edeltävällä ajanjaksolla) oli kuitenkin todennäköisesti merkittävä vaikutus, johtaen läpipääsyyn isolla äänisaaliilla kesän 2024 europarlamenttivaaleissa kokoomuksen ehdokkaana.

Jussi Halla-aho valittiin perussuomalaisten puoluekokouksessa elokuussa 2023 puolueen ehdokkaaksi. Eduskunnan puhemiehenä kaksi kuukautta aiemmin ke-

säkuussa aloittaneella Halla-aholla ei ollut mediatietojen perusteella juurikaan vastaehdokkaita puolueessa. Myös Halla-aho keskittyi kampanjassaan pääosin ulko- ja turvallisuuspolitiikan teemoihin, korostaen kuitenkin ”Suomen etua” perussuomalaiseen tyyliin. Poliittisella urallaan mielipiteitä vahvasti jakanutta Halla-ahoa haastettiin kampanjan aikana muun muassa hänen vanhoista rasisistisista blogikirjoituksistaan, joita hän ei tapansa mukaan varsinaisesti pahoitellut (Yle 5.1.2024). Kampanjan viime metreillä ennen ensimmäistä vaalipäivää Halla-ahon kannatus nousi merkittävästi ehdokaskannatusmittauksissa, millä katsottiin olleen vaikutus erityisesti vasemmistolaisiin äänestäjiin, jotka halusivat estää Halla-ahon pääsyn toiselle kierrokselle.

Elokuussa 2023 myös kristillisdemokraatit valitsivat puoluekokouksessaan ehdokkaakseen puolueen puheenjohtajan, presidentinvaaleissa jo aiemmin vuonna 2012 ehdolla olleen **Sari Essayahin**. Vuoden 2018 presidentinvaaleissa kristillisdemokraatit asettuivat tukemaan Sauli Niinistön ehdokkuutta asettamatta omaa ehdokasta. Essayahin kampanjassa korostuivat ”kokonaisturvallisuuteen” liittyvät kysymykset, mutta myös taustapuolueen mukaiset perinteisemmät kristilliset arvot ja Israelin toimien puolustaminen (ks. esim. Yle 10.1.2024). Takamatkalta lähteneenä pienen puolueen ehdokkaana Essayahin kampanjassa näkyi eräänlainen vapaus poliittisten kantojen esittämisessä verrattuna esimerkiksi kärkiehdokkaiden paikoin turvalliseen retoriikkaan.

Li Andersson kertoi syyskuussa 2023 olevansa käytettävissä vasemmistoliiton ehdokkaaksi presidentinvaaleissa. Puolue valitsi Anderssonin ehdokkaakseen puoluevaltuuston kokouksessa lokakuussa. Mediatietojen perusteella todellisia vastaehdokkaita puolueen suosituille puheenjohtajalle ei ollut, ja esimerkiksi edellisissä presidentinvaaleissa ehdolla olleet Merja Kyllönen (2018) ja Paavo Arhinmäki (2012) osoittivat molemmat tukea Anderssonin suuntaan (Kainuun Sanomat 12.7.2023; Demokraatti 7.8.2023). Anderssonin katsottiin pärjänneen hyvin vaalitenteissä. Ulkopoliittikkaan liittyvien vahvojen kantojen esittämisen lisäksi Andersson otti kampanjassaan myös oppositiopoliitikon roolia (ks. esim. Yle 9.1.2024).

Puolueista SDP:n tilanne oli pisimpään auki. Ensimmäisissä, vuosina 2021 ja 2022 tehdyissä suuntaa antavissa gallupmittauksissa Sanna Marin oli vielä yksi ennakkosuosikeista – Marin nautti tuolloin suurta suosiota pääministerinä, sai kansalta hyvät arvosanat koronan hoidosta ja hänen julkisuuskuvasa oli muutenkin nosteessa. Marin ilmoitti kuitenkin jo kesäkuussa 2022, ettei ole käytettävissä ehdokkaana. Elokuussa 2023 uutisoitiin, että puolueesta kantautuvien tietojen mukaan SDP:n entinen puheenjohtaja, EU-komissaari **Jutta Urpilainen** asetettaisiin ehdolle loka-marraskuussa. Marin pyysikin pian tämän jälkeen Urpilaista SDP:n ehdokkaaksi ja Urpilainen lupasi antaa vastauksensa marraskuuhun mennessä. Ilmoituksen pantaaminen johtui Urpilaisen EU-komissaarin pestistä, jossa hän ei voisi toimia samanaikaisesti kampanjoissaan presidentinvaaleissa. Odotettu ja varmana pidetty ilmoitus tuli siis marraskuussa 2023 SDP:n puoluevaltuuston kokouksessa. Jo silloin arvioitiin, että SDP on auttamatta liian myöhässä. Toisten arvioiden mukaan äänestäjät taas heräisivät vaaleihin muutenkin vasta joulun tienoilla tai viimeistään

tammikuussa, eikä ilmoitus täten olisi liian myöhässä.⁴ Urpilaisen kampanjan teemat olivat sosialidemokraattiset – hän korosti tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta, ja toisaalta käytti puheenvuoroja työmarkkinakiistoihin liittyen. Odotetusti EU-painotus oli myös vahva, ja Urpilainen vetosi sukupuoleensa miesvoittoisessa ehdokasjoukossa. Urpilaisen kampanjaa ja mielikuvia äänestäjien silmissä saattoi kuitenkin rasittaa hänen vähäinen läsnäolonsa Suomen päivänpolitiikassa viime vuosina. Vaikutelmaksi jäi, että SDP epäonnistui sekä kampanjan ajoituksessa että ehdokasvalinnassa, kuten kirjan analyysistä käy ilmi (ks. luvut 2 ja 4). Urpilainen ei onnistunut täysin vakuuttamaan puolueen äänestäjiä, saati laajemmalle ulottuvaa yleisöä.

RKP ei asettanut omaa ehdokasta. Puolueen puheenjohtaja Anna-Maja Henriksen perusteli päätöstä puoluehallituksen kokouksen jälkeen syyskuussa 2023 siten, että RKP:n toivomia liberaaleja arvoja edustavia ehdokkaita on jo ilmoittautunut mukaan, ”eikä RKP halua edistää liberaalin kentän jakautumista entisestään”. Samalla Henriksson ilmoitti, ettei RKP aio asettua tukemaan ketään yksittäistä ehdokasta. (Yle 7.9.2023.) RKP:n ehdokkaat ovat aiemmissa vaaleissa menestyneet melko heikosti, lukuun ottamatta Elisabeth Rehnin kannatusta vuoden 1994 vaaleissa. Puolueen sisällä päätös kuitenkin herätti jälkikäteen jonkin verran närkästystä (HS 29.10.2023).

Ehdokasasettelu vahvistettiin Helsingin vaalipiirilautakunnan toimesta 21.12.2023 ja ehdokasnumerot arvottiin yhdeksälle ehdokkaalle, joista kolme oli valitsijayhdistysten ehdokkaita. Lisäksi kannattajakortteja keräsivät mediatietojen mukaan Paavo Väyrynen, Saara Huhtasaari, Jaana Kavonius, Ano Turtiainen, Jouni Kuitunen, Kimmo Rantanen ja Sami Parkkonen (ks. esim. Yle 11.12.2023), saamatta kuitenkaan tarpeeksi kannattajakortteja kasaan. Väyrynen oli ollut presidentinvaaleissa ehdolla vuosina 1988, 1994 ja 2012 keskustan ehdokkaana ja vuonna 2018 valitsijayhdistyksen asettamana ehdokkaana. Väyrysen kannatus ei riittänyt kuitenkaan enää viidenteen yritykseen.

Kampanjan merkittävimmät käännteet

Presidentinvaalien yhteydessä puhutaan usein *ilmiöistä*, jotka syntyvät tiettyjen ehdokkaiden ympärille. Esimerkiksi vuoden 1982 presidentinvaaleissa puhuttiin *Koivisto-ilmiöstä*, jolla viitattiin Mauno Koiviston menestykseen vuoden 1982 presidentinvaaleissa (ks. esim. Sänkiahö 1983). Vuoden 1994 vaaleja taas leimasi vanhas-ta vaalitavasta irtautuminen sekä naisehdokkaiden Elisabeth Rehnin ja Eeva Kuuskosken kannatus vaaleja edeltävissä mielipidemittauksissa (Isotalus & Aarnio 2000). Vuoden 2000 vaaleissa edellä mainittu ’ilmiö’ realisoitui kun Tarja Halonen valittiin ensimmäisenä naisena presidentiksi. Vuoden 2012 vaaleissa taas puhuttiin sekä *Nii-*

⁴ Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksen mukaan enemmistö äänestäjistä, noin 60 prosenttia, teki päätöksen, ketä aikoo äänestää, korkeintaan kuukautta tai kahta ennen vaalipäivää. Heistä 11 prosenttia teki päätöksen samana päivänä, kun kävi äänestämässä, 23 prosenttia joitakin päiviä ennen ja 17 prosenttia noin viikkoa tai kahta ennen. 37 prosenttia teki päätöksen jo aiemmin. Jälkimmäinen luku on kuitenkin myös melko suuri, kun sitä miettii sen kannalta, että ehdokkaita ilmoittautuu mukaan, kun jo lähes 40 prosenttia äänestäjiä on tehnyt päätöksensä.

nistö-ilmiöstä, jolla viitattiin Sauli Niinistön laajaan kannatukseen ja onnistuneeseen kampanjaan (Hallberg & Martikainen 2017) että *Haavisto-ilmiöstä*, joka näkyi uudenlaisena positiivisena nosteenä myös Pekka Haaviston kampanjan ympärillä (Tilli 2012; Railo 2012; Kämppi & Lähde 2012). Vuoden 2018 vaalit henkilöityivät jälleen vahvasti Niinistöön, tällä kertaa ennakkosuosikin asemassa olleeseen istuvaan presidenttiin. Ensimmäistä kertaa uuden vaalitavan aikana valituksi tuli valitsijayhdistyksen ehdokas, ilman toista kierrosta. Vuonna 2006 Halosen uudelleenvalinta ei ollut samantapainen ”läpihuutojuttu” (Borg 2007, 32), Halosen voittaessa toisella kierroksella Niinistön vain 3,6 prosenttiyksikön äänierolla.

Vuoden 2024 vaaleista on vaikea erottaa mitään yksittäistä ilmiötä, mutta muuttuneen turvallisuuspoliittisen ympäristön seurauksena keskustelun sävy oli vakavampi – turvallisuus edellä, sovittelevassa hengessä. Turvallisuus viittaa tässä yhteydessä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, mutta myös ehdokkaiden turvalliseen ja säyseään kampanjaretoriikkaan. Varovaisuus, vakavuus ja sovitteleva ote näkyivät erityisesti Stubbin ja Haaviston retoriikassa: molemmat keskittyivät ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, toivat esiin omaa poliittista kokemustaan ja kansainvälisiä kontaktejaan, varoivat virheitä, eivätkä varsinaisesti missään vaiheessa haastaneet toisiaan. Pienempien puolueiden ehdokkaat puolestaan tekivät rohkeampia ulostuloja ja olivat valmiimpia herättelemään keskustelua sisäpoliittista kysymyksistä. Kampanjasta nousee kuitenkin yksittäisiä, jos ei ilmiöksi niin vähintään merkittäviksi keskustelunaiheiksi nousseita seikkoja, jotka leimasivat kampanjan kulkua. Ehdokkaista esimerkiksi **Mika Aaltolan** ympärille syntyi ilmiö, tai ainakin runsaasti huomiota saanut spekulointi, jo pitkään ennen hänen ilmoitustaan asettua ehdolle (ks. kuvaus Aaltolan kampanjasta edellisessä osiossa sekä keskustelu ”Mika Aaltola -ilmiöstä” luvussa 5). Tämän lisäksi kampanjan edetessä erottuivat keskustelu valitsijayhdistyksistä, käänneet kannatusmittauksissa, taktinen äänestäminen, mediatilaa vienyt keskustelu Haaviston seksuaalinen suuntautumisesta, korkea äänestysprosentti vaalin ensimmäisellä kierroksella sekä historiallisen pieni ääniero ehdokkaiden välillä vaalin toisella kierroksella.

Keskustelu valitsijayhdistyksistä leimasi erityisesti kampanjan alkuvaiheita. Yhtäältä spekulointiin sitä, lähtisikö esimerkiksi Aaltola puolueiden ulkopuolisena henkilönä valitsijayhdistyksen kautta ehdolle, ja toisaalta sitä, aikooko joku muu puoluepolitiikasta tunnettu henkilö hyödyntää tätä väylää, vaikka puolueen ehdokkuuskin olisi mahdollinen. Osasyynä keskustelulle oli varmasti Niinistön valitsijayhdistysehdokkuus vuoden 2018 vaaleissa, ja hänen pyrkimyksensä sitä kautta saavuttaa suurempi suosio eri puolueiden kannattajien keskuudessa. Niinistö perusteli vuoden 2018 vaalien alla valitsijayhdistysehdokkuutta juuri sillä, että presidentti on entistä kauempana puoluepolitiikasta, mutta myös ikään kuin kannatuksensa mitauttamiseksi: ”jos valitsijayhdistystä ei saada kasaan, niin mitäpä minä niissä vaaleissa tekemään” (YLE 29.5.2017). Niinistön valitsijayhdistysehdokkuudella olikin ennemminkin symbolinen ja kampanjaretorinen merkitys, ja sen todellista vaikutusta vaalitulokseen on vaikea arvioida. Tätä alleviivaa se, että Niinistön taustapuolue

kokoomus ei asettanut toista ehdokasta vaan asettui välittömästi tukemaan hänen ehdokkuuttaan.

Ennen vuoden 2018 presidentinvaaleja valitsijayhdistysehdokkaat olivat menestyneet melko heikosti, ja valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi päädyttiin esimerkiksi tilanteessa, jossa ehdokas oli jäänyt rannalle puolueensa ehdokasasettelusta. Nyt se nähtiin keinona erottautua puolueiden asettamista ehdokkaista. Vuoden 2024 presidentinvaalien alla valitsijayhdistyskeskustelu sai muutenkin uusia piirteitä verrattuna aiempiin vaaleihin, muun muassa siitä näkökulmasta, että niin sanotusti kenttäväki saadaan mukaan kampanjaan jo varhaisessa vaiheessa kannattajakorttien keräämisen merkeissä, ja hyödyttääkseen kampanjan näkyvyyttä muutenkin. Mikäli tällä oli jokin vaikutus ehdokkaiden kampanjoiden alussa, mediahuomio sen ympäriltä hävisi kuitenkin syksyn edetessä.

Valitsijayhdistysten merkitystä puolueen häivyttämisen ja sitä kautta äänestäjien laajemman tavoittamisen kannalta ei kannata muutenkaan liioitella.⁵ Sekä Haaviston että Rehnin puolueesta oli oletettavasti laajan äänestäjäjoukon tiedossa, ja molempien valitsijayhdistysehdokkuudet onkin nähtävä nimenomaan symbolisena tai kampanjaretorisena valintana, kuten Niinistönkin kohdalla vuonna 2018. Puolueiden ulkopuolelta tulevan Aaltolan kohdalla valitsijayhdistysehdokkuus vaikutti sen sijaan olevan 'ymmärrettävämpi' ratkaisu.⁶ Toisaalta valitsijayhdistysehdokkuuteen liitetystä henkilövaalia korostavasta retoriikasta huolimatta puolueen tukea Haaviston ja Rehnin kampanjoissa ei pyritty erityisemmin peittelemäänkään, mistä kertoo esimerkiksi Haaviston ehdokkuusilmoituksen ajoittaminen juuri ennen vihreiden puoluekokousta sekä silloisen vihreiden puheenjohtajan Maria Ohisalon ilmoitus tukea Haavistoa välittömästi tämän jälkeen. Rehnin kohdalla keskusta ei tyytynyt pelkästään kannattamaan, vaan myös asetti hänet virallisesti ehdokkaakseen. Ainakin jonkinlaisen puolueyhteyden säilyttämiselle kampanjassa löytyy monta ymmärrettävää syytä: puolueet toimivat tärkeänä kampanjaresurssina sekä rahallisesti että vapaaehtoisten myötä, ehdokkaiden kannattaa pyrkiä varmistamaan vähintään oman puolueensa äänestäjien tuki, eikä julkisuuteen ole järkevää välittää kuvaa, että oma taustapuolue ei olisi ehdokkaan takana. Jos ehdokas ei osaa yhdistää puoluetta, miten hän voisi yhdistää kansaa yli puoluerajojen?

Vuoden 2024 presidentinvaalien alla toteutetuissa **kannatusmittauksissa**⁷ oli useita kiinnostavia käänteitä. Kuten tämän kirjan luvussa 5 esitetään, nämä käänteet olivat Aaltolan yllättävä menestys gallupien varhaisessa vaiheessa, Haaviston kärkiasema läpi alkusyksyn, Stubbin siirtyminen kärkeen loka-marraskuun vaihteessa, Halla-ahon merkittävä nousu kolmannelle sijalle ensimmäisellä kierrok-

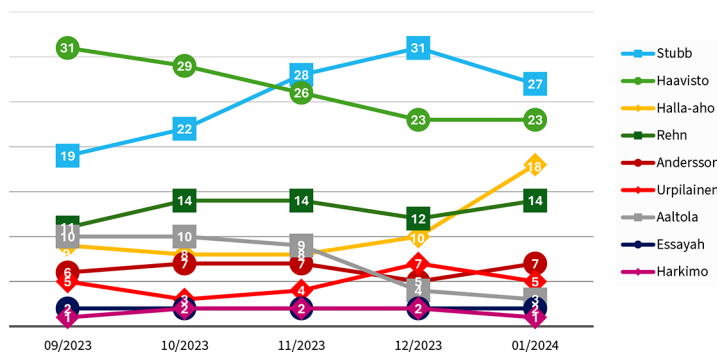
⁵ Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimuksen mukaan jopa 76 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että ehdokkaan pyrkimisellä presidentiksi valitsijayhdistyksen kautta puolueen sijaan ei ollut lainkaan merkitystä heidän ehdokasvalinnalleen. Tämä on merkittävä osuus siihen nähden, että valitsijayhdistysehdokkaat saivat vaaleissa ensimmäisellä kierroksella yhteensä 42,6 prosenttia äänistä.

⁶ Aaltola saattoi olla halukas pyrkimään ehdokkaaksi kokoomuksen asettamana, mutta mediatietoihin perustuen epäselväksi jää, kuinka potentiaalinen ehdokas Aaltola lopulta oli kokoomusväen silmissä.

⁷ Sekä "kannatusmittaukset" että "gallupit" viittaavat tässä luvussa samaan asiaan, eli ehdokkaiden kannatusta vaalikampanjan aikana mitaaviin mielipidetutkimuksiin.

sella ennakkoäänestyksen aikana (ennen tätä Rehn oli pitkälti pitänyt gallupeissa kolmatta sijaa) sekä Haaviston nousun odottaminen toisella kierroksella. Muiden ehdokkaiden kannatus oli selvästi heikompaa ja tasaisempaa läpi kampanja-ajan. Ylen julkaisemat ehdokaskannatusmittaukset ennen ensimmäistä vaalipäivää syyskuusta 2023 tammikuuhun 2024 on koottu alla olevaan kuvioon. Kannatusmittauksia julkaistiin useiden kerääjien ja medioiden toimesta myös ennen syyskuuta 2023, mutta erilaisella kysymyksenasettelulla ja laajemmalla ehdokasjoukolla. Ylen gallupit valikoituivat tähän tarkasteluun niiden yhdenmukaisen mittaustavan vuoksi.

Ehdokkaiden kannatus Ylen kannatusmittauksissa 09/2023–01/2024

Kuvio 1.1 Ehdokkaiden kannatus Ylen kannatusmittauksissa 09/2023–01/2024 (%).

Kerääjä: Taloustutkimus Oy. Lähde: Yle 14.9.2023; Yle 13.10.2023; Yle 15.11.2023; Yle 13.12.2023; Yle 25.1.2024. Katso luvusta 5 (s. 131) tarkemmat tiedot kunkin gallupin keruutavasta ja -ajankohdasta, sekä muut gallupeja julkaisseet tahot.

Ehdokkaiden kannatusta mittaavilla gallupeilla voi olla merkittävä vaikutus vaalien kulkuun. Yleisen käsityksen mukaan esimerkiksi Mauno Koiviston vahva kansansuosio jo hänen pääministerikautensa aikana ja erityisesti vuoden 1982 presidentinvaalien alla siivitti hänet vaalivoittoon kyseisissä vaaleissa. Ehdokaskannatusmittauksia on hyödynnetty presidentinvaaleissa jo 1950-luvulta saakka, mutta Koivistoa on kuvattu vuoden 1982 vaaleihin viitaten Suomen ensimmäiseksi ”gallup-presidentiksi” (Suhonen 2007, 7). Toisaalta ilman tähtihetkeään galluppien kärjessä loppuvuodesta 2022 Aaltola tuskin olisi harkinnut ehdokkuutta vakavasti ja lopulta asettunut ehdolle, ja ilman Halla-ahon merkittävää nousua gallupeissa keskustelu taktisesta äänestämisestä ennen vaalin ensimmäistä kierrosta olisi saattanut jäädä laimeammaksi. Myös **taktinen äänestäminen**, joka nousi eräänlaiseksi ilmiöksi vaalin ensimmäisellä kierroksella, olisi vaikeampaa ilman median julkaisemia kannatusmittauksia. Kannatusmittauksien vaikutusta vaalien kulkuun arvioidaan tarkemmin tämän kirjan luvuissa 4 ja 5.

Sen lisäksi, että kannatusmittaukset muokkaavat äänestyskäyttäytymistä, jo ennen varsinaista kampanja-aikaa julkaistuilla mielipidemittauksilla voi olla vaikutusta siihen, kenet puolue asettaa ehdokkaakseen. Suomessa onkin yleistynyt tapa, jossa kannatusmittauksia julkaistaan jo hyvin aikaisessa vaiheessa, ehdokasasette-

lun ollessa vielä spekulaaation tasolla. Mukana näissä kannatusmittauksissa saattaa olla useita tunnettuja poliitikkoja samoista puolueista, sekä politiikan ulkopuolelta tulevia nimiä. Mikäli ehdokasasettelu on puolueen sisällä vielä auki, saattaa tämä antaa eväitä siitä, kuka pystyisi puhuttelemaan kansaa laajasti yli puoluerajojen. Kuten Suhonen (2006, 112) toteaa: ”mielipidemittaukset ovat lähes ainoa keino, jolla puolue voi selvittää, kuka sen mahdollisista ehdokkaista pystyy parhaiten kilpailemaan muiden puolueiden mahdollisten ehdokkaiden kanssa, ensin pääsystä toiselle äänestyskierrokselle ja sitten äänten enemmistöstä”. Julkisten kannatusmittausten lisäksi puolueet saattavat myös teettää omia mittauksiaan ehdokasvalintansa tueksi, kuten kokoomus teki vuoden 2024 vaalien yhteydessä (ks. ehdokasasetelman kehittymistä koskeva edellinen osio).

Vaalien toista kierrosta hallitsi **keskustelu Haaviston seksuaalisesta suuntautumisesta**, sen potentiaalisesta vaikutuksesta äänestäjien suhtautumiseen Haavistoa kohtaan ja sitä kautta ehdokasvalintaan. Teema oli Haaviston osalta esillä jo vuosien 2012 presidentinvaaleissa, mutta edelleen aihe jakoi puhututtaa. Ensimmäisen ja toisen kierroksen välinen kampanja-aika on vain kaksi viikkoa, ja keskustelun pyöriminen seksuaalisen suuntautumisen ympärillä vei väistämättä tilaa muilta asioilta. Luvussa 5 esitetään aikajana ja yksityiskohtia tämän keskustelun osalta.

Vaalituloksen osalta ensimmäisellä kierroksella huomiota herätti suhteellisen **korkea äänestysprosentti** ja toisella kierroksella **historiallisen pieni ääniero** ehdokkaiden välillä. Ensimmäistä kertaa suoran vaalitavan aikana äänestysprosentti nousi edellisistä vaaleista. Korkeaa äänestysprosenttia ennakoitiin muun muassa politiikan tutkijoiden toimesta jo ennen vaalipäivää (ks. esim. Yle 10.12.2023 ja HS 22.1.2024b), ja sitä selitettiin turvallisuuspoliittisen ympäristön muutoksella. Toisaalta vuoden 2018 vaaleja pidettiin melko yllätyksettöminä Niinistön vahvan kannatuksen vuoksi, minkä arvioitiin laskeneen äänestysaktiivisuutta kyseisissä vaaleissa. Tätä vahvistavat myös tulokset vuosien 2018 ja 2024 vaalien alla toteutetuista kyselytutkimuksista. Vuonna 2018 vastaajista 52,4 prosenttia oli hyvin paljon tai jonkin verran kiinnostuneita juuri käydyistä presidentinvaaleista ja 46,3 prosenttia vain vähän tai ei lainkaan kiinnostuneita (Borg ym. 2023). Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistossa vastaavat prosenttiluvut ovat 74,1 kiinnostuneita ja 25,7 ei kiinnostuneita. Mitä tulee pieneen äänieroon Stubbin ja Haaviston välillä toisella kierroksella, kaikin puolin tasaväkinen tilanne läpi kampanjan heijastui vaalitulokseen. Siihen nähden, kuinka paljon Stubbin etulyöntiasemaa korostettiin mediassa niin kutsutun ”blokkiäänestämisen” kautta, vaikutti lopullinen ero erityisen pieneltä.

Edellä mainittujen käännteiden lisäksi vaaleissa oli toki muitakin, yksittäisiä suhteellisen paljon mediahuomiota saaneita tapahtumia. Lukuisista televisio-ohjelmissa, joista osa oli viihdepainotteisempia ja osa asiasisältöön keskittyviä, huomiota herätti esimerkiksi marraskuussa 2023 esitetty Ylen Elämäni biisi -ohjelma, jossa presidenttiehdokkaat kertoivat elämästään ennakoon valitsemiensa kappaleiden kautta. Vaikka ehdokasasetelma oli tuossa vaiheessa jo melko selvä, mukana oli vain viisi ehdokasta, kaikki miehiä – Aaltola, Haavisto, Halla-aho, Rehn ja Stubb. Ohjelma tavoitti jopa 1,5 miljoonaa katsojaa (Yle 5.11.2023a) ja keräsi Helsingin Sanomien

selvittämänä Google Trends -hakukoneen mukaan syksyn aikana eniten ehdokkaita koskevia hakuja (HS 10.1.2024). Vaalien asetelmia ohjelma ei jälkianalyysien perusteella heilauttanut (Yle 5.11.2023b; HS 5.11.2023), mutta viihdeohjelmilla on potentiaalia vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti ehdokkaiden kampanjoihin, erityisesti näin henkilökeskeisessä vaalissa. Tunnettu esimerkki tällaisesta potentiaalisesti vaalien asetelmiin vaikuttaneesta tapauksesta (vaikkakaan suoraa yhteyttä vaalitulokseen ei voida osoittaa) on vuoden 1994 Tuttu juttu -show, joka sai kyseisissä presidentinvaaleissa runsaasti näkyvyyttä: katsojia television ääressä oli 1,8 miljoonaa (HS 10.1.2024) ja vaalit voittaneen Martti Ahtisaaren arvioitiin onnistuneen ohjelmassa erityisen hyvin.

Televisioituilla vaaliväittelyillä on oma merkittävä roolinsa presidentinvaaleissa, sillä ne saattavat esimerkiksi muokata ehdokkaiden imagoja, vahvistaa aikaisempia näkemyksiä ehdokkaista tai lisätä tietämystä ehdokkaiden kannoista. Toisaalta vaaliväittelyillä on vaikutusta myös vaalin kulkuun yleisesti, sillä ne saattavat vilkastuttaa vaalien ympärillä käytävää keskustelua ja jopa muokata vaalien 'agenda' eri teemapainotusten myötä. (Isotalus 2017.) Vuoden 2024 presidentinvaaleissa järjestettiin useita televisioituja vaaliväittelyitä, ja näistä ehkä eniten keskustelua herättäneeksi nousi Ylen vaalikeskustelu ensimmäisen kierroksen ennakoäänestyksen päätteeksi 25.1.2024. Edukseen tai epäedukseen esiintyneiden ehdokkaiden sijaan kritiikki kohdistui pääosin toimittajien ehdokkaille esittämiin kysymyksiin, sillä niistä suuri osa liittyi asioihin, jotka eivät kuulu presidentin toimenkuvaan. Tätä sisäpoliittista painotusta toimittaja perusteli presidentin "arvojohtajuudella", mikä oikeutetusti herätti närää katsojissa (ks. myös luku 5).⁸

Vaalien tärkeimmät käänteet ehdokasasetelman kehittymisen ja muiden tapahtumien osalta on koottu taulukkoon 1.4 kronologiseen järjestykseen.

⁸ Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistossa 54,2 prosenttia vastaajista katsoi, että ehdokkaan esiintyminen television vaalienteissä ja keskusteluissa vaikutti ehdokasvalintaan joko ratkaisevasti tai melko paljon.

Taulukko 1.4 Ehdokasasetelman ja kampanjan kehittyminen.

2021	Vaalit ei erityisemmin asialistalla Hyvin alustavia spekulatioita ehdokkaista Ensimmäiset gallupit mahdollisten ehdokkaiden kannatuksesta, kärjessä Marin, Rehn ja Haavisto
2022	Venäjän hyökkäys Ukrainaan 24.2.2022, Suomi hakee Nato-jäsenyyttä 17.5.2022 Keskustelua tulevista presidentinvaaleista mahdollisen Nato-jäsenyyden kontekstissa Spekulaatiot erityisesti Aaltolan ehdokkuudesta Marin ilmoittaa, että ei ole käytettävissä Harkimo ilmoittaa ehdokkuudestaan kesäkuussa Aaltola nousee gallupkärkeen lokakuussa
Alkuvuosi/kevät 2023	Eduskuntavaalit 2.4.2023, Suomi Naton jäseneksi 4.4.2023 Keskustelua presidentin roolista Nato-Suomessa Haavisto, Rehn ja Aaltola gallupkärjessä Aaltola kertoo harkitsevansa vakavasti ehdokkuutta Missä presidentinvaaliehdokkaat?
Kesä 2023	Haavisto ja Rehn (myös Väyrynen) ilmoittavat pyrkivänsä ehdokkaaksi valitsijayhdistysten kautta Kannattajakorttien kerääminen käynnistyy Keskustelua valitsijayhdistyksistä Kokoomuksen tilaama kysely ehdokasvalinnan tueksi (uutisointi syksyllä)
Elokuu 2023	Halla-aho perussuomalaisten ehdokkaaksi Aaltola pyrkii ehdokkaaksi valitsijayhdistyksen kautta Essayah kristillisdemokraattien ehdokkaaksi Keskusta ilmoittaa tukevansa Rehniä Orpo ilmoitti pyytävänsä Stubbia kokoomuksen ehdokkaaksi, Häkkänen ei aio haastaa Ensimmäiset gallupit niin sanotusti 'oikealla' kysymyksenasettelulla, Haavisto kärjessä
Syyskuu 2023	Ensimmäiset vaalitentit Ehdokasasetelma tarkentuu gallupeissa, vaikka kaikki eivät ole vielä tehneet virallista ilmoitusta RKP ilmoittaa, että ei aseta omaa ehdokasta SDP:n puoluekokous kannattaa Urpilaisen ehdokkuutta Rehnilä tarvittava määrä kannattajakortteja kasassa
Lokakuu 2023	Andersson vasemmistoliiton ehdokkaaksi Stubb kokoomuksen ehdokkaaksi Aaltolalla tarvittava määrä kannattajakortteja kasassa, samoin Haavistolla viimeistään tässä vaiheessa
Marraskuu 2023	Urpilainen SDP:n ehdokkaaksi Stubb nousee ensimmäistä kertaa gallupkärkeen Elämäni biisi -ohjelma HS:n vaalikone julkaistaan Huomion kiinnittyminen ehdokkaiden ristiriitaisiin vaalikonevastauksiin
Joulukuu 2023	Ehdokasasettelu vahvistetaan ja ehdokasnumerot arvotaan Ylen vaalikone julkaistaan
Tammikuu 2024	Halla-aho nousee merkittävästi gallupeissa, Stubb ja Haavisto kärjessä
Ennakoäänestys 17.1.-23.1.2024	Taktisen äänestämisen ja korkean äänestysaktiivisuuden ennakointia Kritiikkiä herättänyt Ylen vaalitentti (arvojohtajuus)
Vaalipäivä 28.1.2024	Stubb ja Haavisto toiselle kierrokselle
Helmikuu 2024	Stubb galluppien kärjessä
Ennakoäänestys 31.1.-6.2.2024	Keskustelu Haaviston seksuaalisesta suuntautumisesta vie mediatilaa Blokkiäänestys / suosiollinen asetelma Stubbille?
Vaalipäivä 11.2.2024	Viimeinen presidentinvaalivaihtelu 8.2. Stubb voittaa 3,2 prosenttiyksikön äänierolla

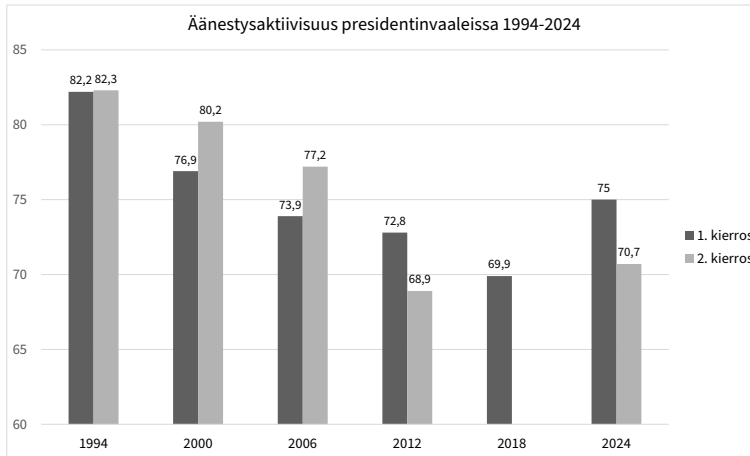
Vaalitulos ja äänestysaktiivisuus

Presidentinvaalien ensimmäinen kierros käytiin sunnuntaina 28.1.2024 ja toinen kierros tästä kahden viikon päästä 11.2. Ennakkoäänestys järjestettiin 17.–23.1. ja 31.1.–6.2. Äänestysprosentti oli ensimmäisellä kierroksella 75,0, mikä oli merkittävästi korkeampi kuin vuoden 2018 vaaleissa. Toisella kierroksella äänestysaktiivisuus jäi 70,7 prosenttiin. Ensimmäisellä kierroksella kahdesta eniten ääniä keränneistä ehdokkaista Alexander Stubb sai ensimmäisellä kierroksella 27,2 prosenttia kaikista annetuista äänistä ja Pekka Haavisto 25,8 prosenttia. Muiden ehdokkaiden järjestys oli seuraava: Jussi Halla-aho (19,0 %), Olli Rehn (15,3 %), Li Andersson (4,9 %), Jutta Urpilainen (4,3 %), Sari Essayah (1,5 %), Mika Aaltola (1,5 %) ja Harry Harjimo (0,5 %). Stubb voitti Haaviston toisella kierroksella 51,6 prosentin äänenemmistöllä. Ääniero ehdokkaiden välillä oli vain 3,2 prosenttiyksikköä – pienin ääniero suoran vaalitavan aikana.

Presidentinvaalit 1994–2024

Edellinen tutkimus Suomen presidentinvaaleista on Sami Borgin ja Pekka Isotaluksen toimittama teos vuoden 2006 vaaleista (Isotalus & Borg 2007). Systemaattisen tutkimuksen puuttuessa onkin syytä tehdä vertailu sekä vaalituloksen että äänestysaktiivisuuden osalta aiempiin presidentinvaaleihin. Tarkastelu rajautuu suoran vaalitavan aikana järjestettyihin vaaleihin, muodostaen 30 vuoden tarkastelujakson. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen julkaisemiin aineistoihin.

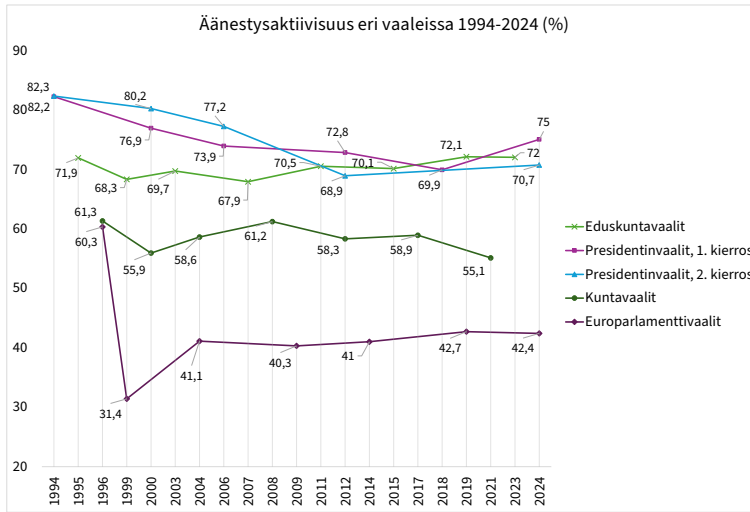
Äänestysaktiivisuus nousi vuoden 2024 presidentinvaaleissa ensimmäisen kerän koko suoran vaalitavan aikana (ks. kuvio 1.2). Vuoteen 2018 asti äänestysaktiivisuus oli nimittäin laskenut melko tasaisesti sekä ensimmäisellä että toisella kierroksella, mutta nyt se nousi vuoden 2018 vaaleihin verrattuna 5,1 prosenttiyksikköä. Korkeimmat lukemat olivat vuoden 1994 presidentinvaaleissa, hipoen lähes 80:tä prosenttia. Vuoteen 2006 asti äänestysprosentti oli toisella kierroksella hieman korkeampi kuin ensimmäisellä kierroksella, mutta tilanne on muuttunut sen jälkeen päinvastaiseksi ja vuosina 2012 ja 2024 toisen kierroksen äänestysprosentit olivat matalampia kuin ensimmäisellä kierroksella. Presidentinvaaleissa asiaan voi vaikuttaa esimerkiksi se, että kumpikaan ehdokas ei vakuuta tai molemmat ovat sopivia, ja äänestäjä jää siksi kotiin.

Kuvio 1.2 Äänestysaktiivisuus presidentinvaaleissa 1994–2024 (%).

Lähde: Tilastokeskus ja Oikeusministeriön Tieto- ja tulospalvelu: <https://tulospalvelu.vaalit.fi/>. Suomessa asuvat Suomen kansalaiset.

Presidentinvaalit ovat eduskuntavaalien ohella äänestysaktiivisuuden osalta suosituimmat vaalit, kuntavaalien, vasta kerran järjestettyjen aluevaalien ja euro-parlamenttivaalien jäädessä selkeästi jälkeen. Vaikka erot eivät olekaan presidentinvaalien ja eduskuntavaalien välillä suuria, äänestysaktiivisuus oli kuitenkin vuoteen 2006 asti selkeästi korkeampaa presidentinvaaleissa, kunnes eduskuntavaalit ohittivat presidentinvaalit vuoden 2011 ”jyttyvaaleissa” (ks. kuvio 1.3). Presidentinvaaleissa 2024 ensimmäisellä kierroksella 44,7 prosenttia äänesti ennakkoon ja 30,3 prosenttia vaalipäivänä, ja vastaavasti toisella kierroksella 46,4 prosenttia ennakkoon ja 24,3 prosenttia vaalipäivänä. Myös vuonna 2018 suurempi osa kävi ennakkoon äänestämässä, joskin ero ennakkoon ja vaalipäivän äänestäneiden välillä oli vain 3,5 prosenttiyksikköä. Aiemmissa vaaleissa vaalipäivän äänestys on sen sijaan ollut pääosin suosittumpi. Tämä on osa yleisempää, myös eduskuntavaaleissa havaittua kehitystä, jossa ennakkoäänestyksen suosio on kasvanut (Kestilä-Kekkonen ym. 2024).

Kuvio 1.3 Äänestysaktiivisuus eri vaaleissa 1994–2024 (%).

Lähde: Tilastokeskus ja Oikeusministeriön Tieto- ja tulospalvelu: <https://tulospalvelu.vaalit.fi/>. Suomessa asuvat Suomen kansalaiset. Äänestysaktiivisuus tarkastelujaksolla vasta kerran järjestettyjen aluevaalien osalta puuttuu kuvioista (2022: 47,5 %).

Taulukkoon 1.5 on koottu ehdokaskohtaiset vaalitulokset ensimmäisellä ja toisella kierroksella presidentinvaaleissa 1994–2024. Suurin ehdokasjoukko – 11 ehdokasta – oli ensimmäisessä suoran vaalitavan vaalissa vuonna 1994, jolloin mukana oli puolueiden asettamien ehdokkaiden lisäksi useampi valitsijayhdistys. Vuoden 2000 vaaleissa ehdokkaita oli yhteensä enää seitsemän, vuosina 2006, 2012 ja 2018 kahdeksan ja vuonna 2024 yhdeksän. Kiinnostavasti vuosina 2000 ja 2024 toiselle kierrokselle selvinneiden ehdokkaiden prosenttiosuudet ovat olleet täsmälleen samat (vrt. Halonen ja Stubb sekä Aho ja Haavisto). Stubbin ja Haaviston ero vuoden 2024 vaaleissa oli kuitenkin pienempi kuin Halosen ja Ahon ero vuoden 2000 vaaleissa (vuoden 2000 vaaleissa ero oli 103 729 ääntä ja vuoden 2024 vaaleissa 98 810 ääntä). Ensimmäisen kierroksen äänten hajautumisen osalta vuoden 2024 vaalit muistuttavat kuitenkin eniten vuoden 1994 vaaleja: molemmissa vaaleissa äänet keskittyivät ensimmäisellä kierroksella melko samanlaisilla prosenttiluvuilla neljälle kärkiehdokkaalle. Vuosina 2006 ja 2012 äänet keskittyivät ensimmäisellä kierroksella kolmen kärkiehdokkaan taakse. Puolueista ainoastaan kokoomus on kaikissa vaaleissa onnistunut saamaan ehdokkaansa kolmen tai neljän kärkiehdokkaan joukkoon. Poikkeuksia äänten hajautumisen tai keskittymisen osalta ovat vuoden 2000 vaalit, joissa ensimmäisellä kierroksella kolmanneksi sijoittunut Riitta Uosukainen jäi kärkikaksikosta selvästi jälkeen, ja vuoden 2018 vaalit, joissa Sauli Niinistö keräsi jopa 62,6 prosenttia äänistä. Jokaisissa vaaleissa ensimmäisellä kierroksella eniten ääniä saanut ehdokas on lopulta voittanut vaalit.

Taulukko 1.5 Ehdokaskohtaiset vaalitulokset ensimmäisellä ja toisella kierroksella presidentinvaaleissa 1994–2024.

	Ehdokas	Puolue	Äänet (lkm) 1. vaali	Äänet (%) 1. vaali	Äänet (lkm) 2. vaali	Äänet (%) 2. vaali
1994	Martti Ahtisaari	SDP	828 038	25,9	1 722 313	53,9
	Elisabeth Rehn	RKP	702 211	22,0	1 475 856	46,1
	Paavo Väyrynen	KESK	623 415	19,5		
	Raimo Ilaskivi	KOK	485 035	15,2		
	Keijo Korhonen	.*	186 936	5,8		
	Claes Andersson	VAS	122 820	3,8		
	Pertti Virtanen	.*	95 650	3,0		
	Eeva Kuuskoski	.*	82 453	2,6		
	Toimi Kankaanniemi	SKL	31 453	1,0		
	Sulo Aittoniemi	SMP	30 622	1,0		
	Pekka Tiainen	.*	7 320	0,2		
2000	Tarja Halonen	SDP	1 224 431	40,0	1 644 532	51,6
	Esko Aho	KESK	1 051 158	34,4	1 540 803	48,4
	Riitta Uosukainen	KOK	392 305	12,8		
	Elisabeth Rehn	RKP	241 877	7,9		
	Heidi Hautala	VIHR	100 740	3,3		
	Ilkka Hakalehto	PS	31 405	1,0		
	Risto Kuisma	REM	16 943	0,6		
2006	Tarja Halonen	SDP	1 397 030	46,3	1 630 980	51,8
	Sauli Niinistö	KOK	725 866	24,1	1 518 333	48,2
	Matti Vanhanen	KESK	561 990	18,6		
	Heidi Hautala	VIHR	105 248	3,5		
	Timo Soini	PS	103 492	3,4		
	Bjarne Kallis	KD	61 483	2,0		
	Henrik Lax	RKP	48 703	1,6		
	Arto Lahti	.*	12 989	0,4		
2012	Sauli Niinistö	KOK	1 131 254	37,0	1 802 382	62,6
	Pekka Haavisto	VIHR	574 275	18,8	1 077 425	37,4
	Paavo Väyrynen	KESK	536 555	17,5		
	Timo Soini	PS	287 571	9,4		
	Paavo Lipponen	SDP	205 111	6,7		
	Paavo Arhinmäki	VAS	167 663	5,5		
	Eva Biaudet	RKP	82 598	2,7		
	Sari Essayah	KD	75 774	2,5		
2018	Sauli Niinistö	.*	1 875 342	62,6	<i>Ei toista kierrosta</i>	
	Pekka Haavisto	VIHR	371 254	12,4		
	Laura Huhtasaari	PS	207 337	6,9		
	Paavo Väyrynen	.*	185 305	6,2		
	Matti Vanhanen	KESK	122 383	4,1		
	Tuula Haatainen	SDP	97 294	3,2		
	Merja Kyllönen	VAS	89 977	3,0		
	Nils Torvalds	RKP	44 776	1,5		
2024	Alexander Stubb	KOK	882 388	27,2	1 575 444	51,6
	Pekka Haavisto	.*	836 712	25,8	1 476 634	48,4
	Jussi Halla-aho	PS	615 802	19,0		
	Olli Rehn	KESK*	496 749	15,3		

	Ehdokas	Puolue	Äänet (lkm) 1. vaali	Äänet (%) 1. vaali	Äänet (lkm) 2. vaali	Äänet (%) 2. vaali
	Li Andersson	VAS	158 579	4,9		
	Jutta Urpilainen	SDP	140 867	4,3		
	Sari Essayah	KD	47 847	1,5		
	Mika Aaltola	-	47 467	1,5		
	Harry Harkimo	LIIK	17 030	0,5		

Lähde: Tilastokeskus ja Oikeusministeriön Tieto- ja tulospalvelu: <https://tulospalvelu.vaalit.fi/>

*valitsijajhdistyksen ehdokas

Kun tarkastellaan äänestysaktiivisuutta naisten ja miesten kesken, huomataan, että naiset ovat äänestäneet aktiivisemmin kuin miehet kaikissa presidentinvaaleissa sekä ensimmäisellä että toisella kierroksella (ks. taulukko 1.6). Näin oli myös vuoden 2024 presidentinvaaleissa, mutta erityisesti toisen kierroksen ero on silmiinpistävää: naisista 71 prosenttia käytti äänioikeuttaan, miehistä vain 64 prosenttia. Erot ovat esimerkiksi suuremmat kuin vuosien 1994 ja 2000 vaaleissa, joissa havaittiin enemmän sukupuolenmukaista äänestämistä ja naisehdokkaat menestyivät vaaleissa.

Taulukko 1.6 Äänestäneet sukupuolen mukaan presidentinvaaleissa 1994–2024 (%).

	1. vaali		2. vaali	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
1994	79,4	77,4	80,0	77,2
2000	76,4	70,6	78,9	74,5
2006	73,7	67,7	76,0	71,6
2012	71,8	67,6	69,0	63,0
2018	69,1	64,2	Ei 2. kierrosta	
2024	73,3	69,6	70,7	64,2

Lähde: Tilastokeskus

Vuoden 2024 presidentinvaaleissa äänestysaktiivisuus oli pääsääntöisesti matalampi nuoremmassa ikäluokassa ja korkeampi vanhemmissa ikäluokassa, lukuun ottamatta kaikkein vanhinta ikäluokkaa ja juuri äänioikeusiän saavuttaneita (ks. taulukko 1.7). Toiselle kierrokselle erityisesti nuorten äänestysinto laski entisestään. Lisäksi äänestysaktiivisuus nousi koulutustason mukana, eron ollessa matalimman ja korkeimman koulutusasteen välillä toisella kierroksella jopa 36,8 prosenttiyksikköä. Tulokset mukailevat melko suoraviivaisesti havaintoja äänestysaktiivisuuden osalta eduskuntavaaleissa. Vuoden 2023 eduskuntavaalitutkimuksessa Borg (2024, 108) summaa asian seuraavasti: ”Iän osalta poikkeuksia ovat kaikkein vanhimmat äänioikeutetut vanhuudenheikkouden vuoksi sekä nuorimmat äänioikeusiän saavuttaneet, joista hyvin monet ovat vanhempiensa kanssa asuvia ensikertalaisäänestäjiä. Pääsääntö on, että mitä nuorempi ja mitä vähemmän koulutettu äänioikeutettu on, sitä todennäköisemmin hän jättää äänestämättä.” Alueelliset erot olivat sen sijaan pienemmät, tosin Lapissa ja erityisesti Ahvenanmaalla äänestysaktiivisuus oli hieman heikompaa.

Taulukko 1.7 Äänestäneet iän, koulutuksen ja alueen mukaan presidentinvaaleissa 2024 (%).

	1. vaali	2. vaali	ero +/-
18	67,9	59,5	-8,4
19	60,5	55,1	-6,0
20–24	62,1	55,4	-6,7
25–29	65,5	58,8	-6,7
30–34	68,8	62,5	-6,3
35–39	71,8	66,1	-5,7
40–44	75,8	70,8	-5,0
45–49	78,9	74,6	-4,3
50–54	79,7	76,0	-3,7
55–59	80,1	76,7	-3,4
60–64	80,9	77,8	-3,1
65–69	81,9	79,0	-2,9
70–74	81,1	77,8	-3,3
75–79	78,4	74,6	-3,8
80–	61,6	57,9	-3,7
Perusaste	58,4	53,5	-4,9
Toinen aste	71,2	65,4	-5,8
Alin korkea-aste	87,0	84,7	-2,3
Alempi korkeakouluaste	86,3	83,2	-3,1
Ylempi korkeakouluaste	92,1	90,3	-1,8
Helsinki	72,9	71,0	-1,9
Uusimaa	73,4	70,5	-2,9
Varsinais-Suomi	72,8	69,1	-3,7
Satakunta	71,5	66,0	-5,5
Ahvenanmaa	52,4	53,2	+0,8
Häme	71,2	67,0	-4,2
Pirkanmaa	74,1	70,2	-3,9
Kaakkois-Suomi	70,1	65,4	-4,7
Savo-Karjala	69,8	64,9	-4,9
Vaasa	70,5	64,9	-5,6
Keski-Suomi	71,3	66,9	-4,4
Oulu	69,6	64,6	-5,0
Lappi	65,2	60,5	-4,7

Lähde: Tilastokeskus. Mukana ovat tiedot ennakköäänestyksestä sekä vaalipäivän äänestyksestä niiltä alueilta, joilla oli sähköinen äänioikeusrekisteri käytössä.

Kirjan aineisto ja rakenne

Kirja koostuu johdantoluvusta ja seitsemästä analyysiluvusta, jotka käsittelevät ehdokasvalintaa, vaaliviestintää ja -uutisointia sekä presidentin valta-asemaa ja kansansuosiota. Luvut nojaavat ensisijaisesti presidentinvaalien yhteydessä kerättyyn Presidentinvaalit 2024 -kyselytutkimusaineistoon (Kujanen & Raunio 2025). Aineis-

to on jatkossa saatavilla Tietoarkistosta.⁹ Tutkimuksen ovat toteuttaneet Tampereen yliopiston ja Helsingin yliopiston tutkijat, kyselyaineiston keräsi Taloustutkimus Oy, ja se luovutettiin tutkijoille maaliskuussa 2024. Aineiston keruuaikajankohta oli 5.2.–19.3.2024 ja otoksena oli vuoden 2024 presidentinvaaleissa manner-Suomessa asuvat äänioikeutetut, yli 18-vuotiaat suomalaiset. Otos (6 000 äänioikeutettua) tilattiin Digi- ja väestötietovirastolta (DVV). Vastaajia lähestyttiin kirjeitse. Aineiston keruumenetelmänä oli itsetäytettävä verkkolomake tai paperilomake. Poikkileikkausaineisto koostuu yhteensä 1521 havainnosta. Aineistoon laskettiin painokertoimet, jotka ottavat huomioon väestön todellisen ikä- ja sukupuolijakauman, koulutustason, vaalipiirin ja äidinkielen. Lisäksi painokertoimien laskemisessa hyödynnettiin tietoja vuoden 2024 presidentinvaaleissa äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden lukumäärästä sekä ehdokasvalinnasta vaalin ensimmäisellä ja toisella kierroksella. Nämä tiedot perustuvat Tilastokeskuksen julkaisemiin tietoihin. Muut tutkimuksessa käytetyt aineistot, kuten täydentävät kyselytutkimukset sekä media-aineistot, kuvataan kussakin luvussa.

Luvussa 2 Aino Tiuhonen, Sami Borg ja Veikko Isotalo analysoivat äänestäjien sosiodemografisen taustan sekä arvojen ja asenteiden vaikutusta ehdokasvalintaan. Äänestäjien sukupuoli, ikä, koulutustaso ja ammattiryhmä vaikuttivat heidän ehdokasvalintoihinsa. Nuorten ja yliopistokoulutettujen äänet keskittyivät Haaviston taakse, kun taas Stubb keräsi vanhempien äänestäjien, erityisesti eläkeläisten ja yrittäjätaustaisten, äänet. Halla-aho oli selkeä suosikkiehdokas alle 50-vuotiaiden ja ammatillisen koulutuksen käyneiden miesäänestäjien keskuudessa. Sukupuolenmukainen äänestäminen oli vähäistä presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella. Toisella kierroksella Stubb oli miesäänestäjien ehdoton ykkössuosikki kaikissa ikäryhmissä. Naisäänestäjien osalta Haavisto vei kaikissa ikäryhmissä voiton lukuun ottamatta yli 65-vuotiaita naisäänestäjiä. Puolueiden asettamat ehdokkaat (Andersson, Essayah, Halla-aho, Harkimo, Stubb ja Urpilainen) sijoittuivat arvoiltaan lähelle puolueidensa kannattajia. Valitsijayhdistysten ehdokkaat Haavisto ja Rehn sijoittuivat arvojensa puolesta maltillisesti nelikentän keskikohtaan, mikä mahdollisesti laajensi heidän kannatuspohjaansa. Toisella kierroksella Haaviston ja Stubbin toisen kierroksen äänestäjien keskinäiset erot arvoulottuvuuksilla jäivät lopulta marginaalisiksi. Stubbin kannattajat asettuivat vasemmisto-oikeistoulottuvuuden oikeammalle laidalle ja hieman konservatiiviseen suuntaan sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella. Haaviston äänestäjät erottuivat puolestaan hieman vasemmistolaisempina ja liberaalimpina. Toisella kierroksella Haavisto sai taakseen Anderssonin ja Urpilaisen äänestäjiä, kun taas Stubb keräsi taakseen Essayahille tai Aaltolalle äänensä antaneiden äänet. Kolmasosa Jussi Halla-ahoa ensimmäisellä kierroksella äänestäneistä jäi kotiin toisella kierroksella. Valinta kahden arvoliberaalin ehdokkaan välillä oli monelle Halla-ahon kannattajista yksinkertaisesti liian haastavaa.

⁹ Tietoarkiston verkko-osoite: www.fsd.tuni.fi.

Luvussa 3 Jaakko Hillo, Mikko Mattila ja Åsa Von Schoultz tarkastelevat, miten äänestäjien arviot presidenttiehdokkaiden henkilökohtaisista ominaisuuksista vaikuttivat heidän äänestyspäätöksiinsä. Vaikka ehdokkaiden henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ja luonteenpiirteillä oli oma vaikutuksensa, perinteiset poliittiset tekijät, kuten poliittiset ideologiat, ulkopoliittikan painotukset ja arvokysymykset olivat äänestäjille painavimpia tekijöitä heidän puntaroidessaan omaa äänestyspäätöstään. Etenkin vaalien toisella kierroksella merkittäväksi poikkeukseksi nousi kuitenkin ehdokkaiden puolisolien merkitys. Tällöin peräti 40 prosenttia vastaajista, jotka eivät äänestäneet Haavistoa, ilmoitti Haaviston puolison olleen tärkeä syy olla äänestämättä häntä, mikä ainakin osin liittyy kielteisiin asenteisiin seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Toiselle kierrokselle päässeitä ehdokkaita pidettiin hyvin osaavina, luotettavina, tehokkaina, älykkäinä sekä harkitsevina. Näiden arvioiden merkitys lopullisen äänestyspäätöksen osalta oli kuitenkin rajallinen, koska Haavistoa pidettiin useimmiten Stubbia parempana ehdokkaana juuri näillä kriteereillä, mutta Stubb voitti vaalit.

Luvussa 4 Josefina Sipilén, Lisbeth Laine ja Elina Kestilä-Kekkonen analysoivat taktista äänestämistä, joka oli vaalien yksi puhutuimmista teemoista. Luvussa paitsi pohditaan taktikoinnin eri ulottuvuuksia, myös analysoidaan, ketkä valitsijoista lopulta äänestivät taktisesti ensimmäisellä kierroksella. Luvussa myös painotetaan, ettei äänestäjien liikkuvuutta puolueiden välillä aina voi kutsua taktikoinniksi, sillä puolue- tai ehdokasvalinta ei tapahdu arvotyhjiössä. Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa sosialidemokraatit vetivät taktisia äänestäjiä vihreiltä ja vasemmistoliitolta, kun taas vuoden 2024 presidentinvaaleissa Haavisto keräsi ääniä sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton kannattajilta. Ilmiö liittyy osin suomalaisen puoluekentän polarisoitumiseen ja blokkiutumiseen erityisesti punavihreiden äänestäjien keskuudessa. Vaikka osa vasemmistoliiton kannattajista äänesti Haavistoa Anderssonin sijaan, molemmat ehdokkaat olivat näille äänestäjille lähes yhtä mieluisia. SDP:n kannattajat puolestaan suosivat Haavistoa ja Anderssonia enemmän kuin Urpilaista. Punavihreän blokin sisällä äänestäjät toisin sanoen voivat kunkin vaalin kilpailutilanteen mukaan valita usean mieluisan puolueen tai ehdokkaan välillä, eikä heille taktikointi välttämättä tarkoita epämieluisan vaihtoehdon valitsemista. Keskusta-oikeiston äänestäjien keskuudessa taktikointi presidentinvaaleissa sen sijaan oli vähäisempää, ja esimerkiksi perussuomalaisista moni jäi vaalien toisella kierroksella kotiin, kun Halla-aho ei päässyt toiselle kierrokselle.

Luvussa 5 Risto Niemikari käy läpi vaalijournalismissa keskeisessä asemassa olevia gallup-uutisointia ja vaalikoneiden sisältöjä keskeisimpien medioiden osalta, sekä pohtii kyselytutkimusaineiston valossa kansalaisten suhtautumista molempiin. Luku osoittaa, että vaikka kannatusluvuissa tapahtuneita muutoksia raportoidaan sinänsä asiallisesti ja maltillisesti, on uutisoinnissa havaittavissa sensaationhakuisuutta ja viihteellisyyttä. Ongelmallisinta gallup-uutisoinnissa on kuitenkin ilmiö, jota luvussa kutsutaan ”vaalien nollanneksi kierrokseksi”. Vaalien molemmilla kierroksilla enemmistö annetuista äänistä annettiin ennakkoon. Paitsi että ennakkoon äänestäneiden määriä seurataan julkisuudessa ennakkoäänestyksen edetessä, me-

dia myös kerää ja julkaisee gallupeja ehdokkaiden kannatuksesta ennakköäness-tyksen aikana. Näin ollen, kun varsinainen vaalipäivä koittaa, on äänestäjillä käytössään jo suuntaa antavaa tietoa vaalin tuloksesta, mikä mahdollisesti aiheuttaa taktista äänestämistä tai äänestäjien passivoitumista. Lisäksi gallup-uutisoinnissa näkyy kärkiehdokkaiden ja toisen kierroksen painottaminen jo kauan ennen kuin ehdokasasettelu on edes virallisesti valmis. Tämä hyödyttää jo ennestään suosituimpia ehdokkaita, ja muistuttaa eduskuntavaalien niin sanottua ”pääministerivaali”-asetelmaa, joka suosii suurimpia puolueita. Vaalikonekysymyksien analyysin avulla testataan Ylen 25.1.2024 suuren vaaliväittelyn osakseen saamaa kritiikkiä siitä, että presidentinvaaleissa painotettaisiin liikaa sisäpolitiikkaa. Analyysi osoittaa, että sisäpoliittisilla teemoilla on presidentinvaalin varsinaiseen aiheeseen nähden suhteettoman suuri rooli ainakin vaalikoneissa. Toiseksi vaalikoneiden tarkastelu osoittaa, että sisäpolitiikan painotus johtuu paljolti taipumuksesta nähdä presidentti niin sanottuna ”arvojohtajana”, ja tiedotusvälineiltä tuntuukin puuttuvan mielikuvitusta mitata tuota arvojohtajuutta kansainvälisen politiikan kontekstissa.

Luvussa 6 Pekka Isotalus ja Esko Nieminen tarkastelevat vaaleja sosiaalisen median näkökulmasta, erityisesti sitä, miten ehdokkaat käyttivät eri sosiaalisen median alustoja kampanjoissaan. Sosiaalinen media oli kiinteä ja oleellinen osa kampanjointia. Ehdokkaat olivat laajasti edustettuina kaikilla tarkastelluilla alustoilla ja toimivat niillä aktiivisesti. Suurin osa ehdokkaista oli sekä Facebookissa, X:ssä, Instagramissa että TikTokissa. Sosiaalisen median käyttö oli myös hyvin monipuolista. Ehdokkaiden postausten herättämien reaktioiden perusteella ne saivat runsaasti huomiota sosiaalisen median seuraajilta. Sen sijaan kyselyn tulosten mukaan sosiaalisen median seuraaminen ja sen vaikutukset olivat varsin rajalliset. Mitä nuoremista äänestäjistä oli kyse, sitä seurattumpia ehdokkaiden sosiaalisen median julkaisut olivat. Erityisesti ehdokkaiden lyhyet videot olivat uutta presidentinvaalikampanjoinnissa, ja ne myös kiinnostivat äänestäjiä. Voidaan siis sanoa, että ensimmäisen kerran Suomen presidentinvaaleissa sosiaalista mediaa hyödynnettiin kampanjoissa laajasti.

Luvussa 7 Vesa Koskimaa, Maarika Kujanen ja Tapio Raunio tarkastelevat kansalaisten näkemyksiä presidentin valta-asemasta, sisältäen presidentin muodolliset valtaoikeudet ja toimintatyylin. Tulokset osoittavat, että suomalaiset ovat varsin tyytyväisiä presidentin valtaoikeuksiin tai haluaisivat jopa kasvattaa niitä, kun taas muiden poliittisten toimijoiden kohdalla esiintyy enemmän tyytymättömyyttä. Presidentin valtaa korostavat näkemykset eivät kuitenkaan perustu tietämättömyyteen presidentin vaikutusmahdollisuuksista, sillä suomalaisten tietämystaso presidentin muodollisista valtaoikeuksista oli analyysin perusteella varsin hyvällä tasolla. Muodollisten valtaoikeuksien lisäksi suomalaiset toivovat presidentin olevan aktiivinen, joskin myös eduskunnan, hallituksen ja puolueiden rinnalla varsin sovitteleva toimija, joka edistää kansallista yhtenäisyyttä. Presidentin ei kuitenkaan pääsääntöisesti toivota käyttävän julkista asemaansa oman poliittisen agendansa ajamiseen, varsinkaan julkisella areenalla. Kuitenkin niiden vastaajien joukossa, jotka toivoivat sekä muodollisesti vahvaa että poliittisesti haastavaa presidenttiä, korostui epäluot-

tamus poliittisiin toimijoihin ja osittain myös perussuomalaisten kannatus, mikä antaa viitteitä siitä, että presidentti voidaan myös nähdä parlamentaarista päätöksentekoa haastavana poliittisena toimijana, ikään kuin vaihtoehtona muille poliittisille instituutioille ja heidän harjoittamalleen epäonnistuneelle politiikalle. Havainnollistavana esimerkkinä luvussa käsitellään julkisessa keskustelussa yleistynyttä arvojohtajuus-retoriikkaa, joka saattaa osaltaan normalisoida presidentin epämuodollista valtaa suhteessa muodolliseen valta-asemaan.

Luvussa 8 Maarika Kujanen avaa presidentin poikkeuksellisen korkeaa suosiota sekä Suomen kontekstissa että kansainvälisestä vertailevasta näkökulmasta. Luvun analyysi osoittaa, että presidenttiin luotetaan ja presidentin toimia arvioidaan positiivisesti laajasti eri väestöryhmissä, joskin Niinistön toiminta presidenttinä sai varauksettomamman tuen kuin presidenttiin kohdistuva yleinen luottamus, ja mallittaisia eroja löytyi myös koulutustason ja puoluevalinnan osalta: korkeakoulutetut ja poliittisesti vasemmalle kallellaan olevat vastaajat antoivat Niinistön toiminnalle hieman pienemmällä todennäköisyydellä täyden arvosanan. Yhtäältä presidenttiin kohdistuvassa julkisessa tuessa on kyse presidentin perustuslaillisesti heikommasta ja siten suosiollisesta asemasta päivänpolitiikan 'turbulenssin' ulkopuolella: presidentti ei ole useimmiten vastuussa mielipiteitä jakavista poliittisista päätöksistä, vaan julkinen paine kohdistuu pääministeriin ja hallitukseen. Toisaalta presidentin suosio heijastelee sekä presidentti-instituutioon liitettyjä mielikuvia että presidenttiin henkilönä kohdistuvia näkemyksiä. Analyysi ei kuitenkaan anna viitteitä presidenttiin kohdistuvasta "sokeasta luottamuksesta", ottaen huomion kansalaisten tietämystason presidentin valtaoikeuksista ja toiveen presidentin vallan määrästä, vaikka korkeat suosioluvut ja presidentin vallankäyttöä kriittisesti tarkastelevien näkemysten puute julkisessa keskustelussa saattavatkin johtaa presidentin ylikorostuneeseen profiiliin ja siten vääristää presidentin todellista vaikutusvaltaa.

Kirjan päättävässä luvussa vedämme yhteen lukujen keskeiset havainnot koskien yhtäältä ehdokasvalinnan taustalla vaikuttaneita tekijöitä ja toisaalta perinteisen ja sosiaalisen median osuutta vuoden 2024 presidentinvaaleissa. Johtopäätösluku tarjoaa siis uusia mielenkiintoisia näkökulmia vuoden 2024 presidentinvaalien tuloksen ymmärtämiseksi. Lisäksi pohdimme Suomen presidentti-instituution tulevaisuutta alati muuttuvassa ulkopoliittisessa ympäristössä presidentin roolin, instituutioiden välisen vallanjaon sekä kansalaismielipiteen näkökulmasta.

Lähteet

- Anckar, C. (2022). *Presidents, Monarchs, and Prime Ministers: Executive Power Sharing in the World*. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-03960-7>
- Arter, D. (1999). Finland. Teoksessa Robert Elgie (toim.) *Semi-Presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 48–66. <https://doi.org/10.1093/0198293860.001.0001>
- Arter, D. (2023). From Finlandisation and post-Finlandisation to the end of Finlandisation? Finland's road to a NATO application. *European Security* 32(2), 171–189. <https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2113062>
- Borg, S. (2007). Vaalitulokset ja äänestyspäätökset. Teoksessa Pekka Isotalus & Sami Borg (toim.) *Presidentinvaalit 2006*. Porvoo, Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 32–55.
- Borg, Sami (Tampereen yliopisto) & Nurmela, Sakari (Kantar TNS Oy) & Pehkonen, Juhani (Kantar TNS Oy): Presidentinvaalien 2018 seuranta [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2023-08-02). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3706>
- Cox, G. (1997). *Making Votes Count: Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*. New York: Cambridge University Press.
- Demokraatti (7.8.2023). Paavo Arhinmäki jättää presidentinvaalit väliin – piikki ehdokasehdokkaille: ”Pikemminkin pyrkinet puhumaan niin, ettei sanoisi mitään kovin selvää”. Saatavissa: <https://demokraatti.fi/paavo-arhinmaki-jattaa-presidentinvaalit-valiin-piikki-ehdokasehdokkaille-pikemminkin-pyrkinet-puhumaan-niin-ettei-sanoisi-mitaan-kovin-selvaa>, luettu 13.10.2024.
- Elgie, R. (1999). The Politics of Semi-Presidentialism. Teoksessa Elgie, R. (toim.) *Semi-Presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1–21. <https://doi.org/10.1093/0198293860.001.0001>
- Elgie, R. (2018). *Political Leadership: A Pragmatic Institutional Approach*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-34622-3>
- Forsberg, T. (2024). Bottom-up foreign policy? Finland, NATO and public opinion. *Scandinavian Political Studies* 47(3), 283–307. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12273>
- Hallberg, P. & Martikainen, T. (2017). *Suomen valtiopolitiikan pitkä kaari*. Helsinki: Rule of Law Finland.
- Hallberg, P., Martikainen, T., Nousiainen, J. & Tiikkainen, P. (2009). *Presidentin valta: hallitsijanvallan ja parlamentarismin välinen jännite Suomessa 1919–2009*. Helsinki: WSOY.
- Golder, M. (2006). Presidential Coattails and Legislative Fragmentation. *American Journal of Political Science* 50(1), 34–48. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2006.00168.x>
- Hirvikallio, P. (1958). *Tasavallan presidentin vaalit Suomessa 1919–1950*. Helsinki: WSOY.
- HS (21.6.2023). Olli Rehn pyrkii presidentiksi valitsijayhdistyksen kautta. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009669958.html>, luettu 23.9.2024.
- HS (3.8.2023). Kokoomuksen Häkkänen presidenttiehdokkuudesta: ”Vakavassa harkinnassa”. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009761652.html>, luettu 20.9.2024.

- HS (14.8.2023). Petteri Orpo runttasi Antti Häkkäsen ruotuun, ja se saattaa vielä kostautua kokoomuksen puheenjohtajalle. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009782851.html>, luettu 14.10.2024.
- HS (18.8.2023). Mitä kokoomuksen presidenttiehdokkaan valinnassa oikein tapahtui? Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009793692.html>, luettu 14.10.2024.
- HS (29.10.2023). Rkp:n päätös olla asettamatta presidenttiehdokasta herättää puolueen sisällä närää. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009945370.html>, luettu 13.10.2024.
- HS (5.11.2023). Elämäni biisi oli viiden samasta puusta veistetyin miehen show, mutta yhden tarina oli ylitse muiden. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009968084.html>, luettu 13.10.2024.
- HS (16.11.2023). Haavisto vastasi vaalikoneen arvokysymyksiin nyt eri tavalla kuin vielä viime keväänä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009993732.html>, luettu 20.9.2024.
- HS (13.12.2023). Mika Aaltola sanoo julkisuuden vieneen puolet kannatuksesta. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010056286.html>, luettu 23.9.2024.
- HS (10.1.2024). Ehdokkaiden puoliset ovat vaalien salainen ase. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010109086.html>, luettu 13.10.2024.
- HS (22.1.2024a). Stubbin rahoittajat viimein julki, lista kuhisee eliitistä tuttuja nimiä – Haavistolla suuri yksityishenkilön lahjoitus. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010027319.html>, luettu 21.9.2024.
- HS (22.1.2024b). Presidentinvaalien äänestysprosentti saattaa nousta poikkeuksellisesti, tutkijat arvioivat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010088998.html>, luettu 22.9.2024.
- HS (2.2.2024). Haaviston vaalikassa kasvoi 1,5 miljoonaan – kampanja kertoi uuden tavoitteen. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010201819.html>, luettu 23.9.2024.
- Häikiö, M. (1993). *Presidentin valinta. Miten valtionpäämiehet on Suomessa valittu, millaisiin poikkeusmenetelmiin valinnoissa on turvauduttu ja miksi presidentin toimikautta jatkettiin kokonaan ilman vaalia vuonna 1973*. Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY.
- IL (4.8.2023). Mika Aaltolaa ripitetään ylimielisyydestä. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/a4e3febd-c4e3-460b-8b94-8dc1f6f915dd>, luettu 13.10.2024.
- IS (24.8.2023). Pekka Haavisto ei halua leimaantua punavihreiden ehdokkaaksi: ”En ole yhtään punainen”. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009993732.html>, luettu 20.9.2024.
- Isotalus, P. & Borg, S. toim. (2007). *Presidentinvaalit 2006*. Porvoo, Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Isotalus, P. (2017). *Mediapoliitikko*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jyränki, A. & Nousiainen, J. (2006). *Eduskunnan muuttuva asema. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 2*. Helsinki: Edita.
- Kainuun sanomat (12.7.2023). Merja Kyllönen ei ole lähdössä tällä kertaa presidenttikisaan – ”Kääntyisin puolueen puheenjohtajan suuntaan”. Saatavissa: <https://www.>

- kainuunsanomat.fi/artikkeli/merja-kyllonen-ei-ole-lahdossa-talla-kerralla-presidenttikisaan-kaantyyisin-puolueen-puheenjohtaja, luettu 13.10.2024.
- Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. toim. (2024). *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2024:10.
- Koskimaa, V. & Raunio, T. (2025). Effective and democratic policymaking during a major crisis: an in-depth analysis of Finland's decision to apply for NATO membership after Russia attacked Ukraine. *Journal of European Public Policy* 32(4), 980–1003. <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2324013>
- Kujanen, M., Koskimaa, V. & Raunio, T. (2025). Confrontational or 'Statespersonlike' Style? Examining Finnish and French presidents' public speeches and messages, 2000–2020. *Political Studies Review* 23(1), 14–32. <https://doi.org/10.1177/14789299231188605>
- Kujanen, M., Koskimaa, V. & Raunio, T. (2024). President's Constitutional Powers and Public Activism: A focused analysis of presidential speeches under Finland's two presidencies. *Comparative European Politics* 22(5), 594–615. <https://doi.org/10.1057/s41295-023-00375-z>.
- Kujanen, M. & Raunio, T. (Tampereen yliopisto) (2025). Presidentinvaalit 2024 [data]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. DOI: <https://doi.org/10.60686/t-fsd4019>; URN: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD4019>
- Kämppe, R. & Lähde, J. (2012). *Sydänten presidentti*. Helsinki: Helsinki-kirjat.
- Nousiainen, J. (2001). From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland. *Scandinavian Political Studies* 24(2), 95–109. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00048>
- Paloheimo, H. (2002). Pääministerin vallan kasvu Suomessa. *Politiikka* 44(3), 203–221.
- Paloheimo, H. (2003). The Rising Power of the Prime Minister in Finland. *Scandinavian Political Studies* 26(3), 219–243. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00086>
- Paloheimo, H. (2017). Presidentin ja hallituksen muuttuva vallanjako. Teoksessa Niemi, M. K., Raunio, T. & Ruostetsaari, I. (toim.) *Poliittinen valta Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 160–192.
- Passarelli, G. & Bergman, M. (2023). Runoff Comebacks in Comparative Perspective: Two-Round Presidential Election Systems. *Political Studies Review* 21(3), 608–624. <https://doi.org/10.1177/14789299221132441>
- Pesu, M. & Iso-Markku, T. (2024). Insufficiency of informal alignment: Why did Finland choose formal NATO membership? *International Affairs* 100(2), 569–588. <https://doi.org/10.1093/ia/iiae006>
- Railo, E. (2012). Haavisto-ilmiön anatomia. Teoksessa Mikko Majander (toim.) *Presidentin vaali ja poliittinen mobilisaatio*. Helsinki: Kalevi Sorsa säätiö, 97–121.
- Raunio T. & Sedelius, T. (2020). *Semi-Presidential Policy-Making in Europe: Executive Coordination and Political Leadership*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-16431-7>
- Sedelius T. & Mashtaler, O. (2013). Two Decades of Semi-presidentialism: Issues of intra-executive conflict in Central and Eastern Europe 1991–2011. *East European Politics* 29(2), 109–134. <https://doi.org/10.1080/21599165.2012.748662>

- Suhonen, P. (2006). *Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.
- Sänkiäho, R. (1983). *Kun kansa valitsi Koiviston*. Tampere: Lehtimiehet.
- Tavits, M. (2009). *Presidents with Prime Ministers: Do Direct elections Matter?* Oxford: Oxford University Press.
- Tiihonen, S., Pohls, M. & Korppi-Tommola, J. toim. (2013). *Presidentti johtaa: suomalaisen valtiojohtamisen pitkä linja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.
- Tiihonen, S. (2013). Presidentit valtiollisina johtajina. Teoksessa Tiihonen, S., Pohls, M. & Korppi-Tommola, J. (toim.) *Presidentti johtaa: suomalaisen valtiojohtamisen pitkä linja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 301–351.
- Tilli, J. (2012). Presidentinvaalit 2012: uutta, vanhaa, lainattua, sinistä ja vihreää. *Kansalaisyhteiskunta-lehti*, 3(1), 70–79. <http://kans.jyu.fi/lehti/numero-1-2012>
- Vanhanen, M. (2024). *Kriisien keskellä: Näkymä valtiojohtamisen todellisuuteen*. Helsinki: Otava.
- Yan, H.T. (2021). Prime Ministerial Autonomy and Intra-Executive Conflict under Semi-Presidentialism. *European Political Science Review* 13(3), 285–306. <https://doi.org/10.1017/s1755773921000072>
- Yle (29.5.2017). Sauli Niinistö hakee jatkokautta presidenttinä – mittauttaa suosionsa yhdistyksen avulla. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-9637194>, luettu 22.9.2024.
- Yle (21.10.2022). Mika Aaltola kärjessä Ilta-Sanomien presidenttikyselyssä – ”Jos ehdolla on pelkästään vanhaa kaartia, tuntisin yhä enemmän kiusausta laittaa korteni kekoon”. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20002021>, luettu 13.10.2024.
- Yle (28.6.2023). Harkimo kritisoi kanssaehdokkaitaan: En ymmärrä valitsijayhdistyksiä. Saatavissa. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009675091.html>, luettu 13.10.2024.
- Yle (7.9.2023). RKP ei aseta omaa presidenttiehdokasta. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20049012>, luettu 13.10.2024.
- Yle (14.9.2023). Ylen presidenttikysely: Tämä kaksikko pesee kaikki muut – katso miten eri taisteluparien kävisi toisella kierroksella. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20049765>, luettu 17.10.2024.
- Yle (1.10.2023). Yle: Ennen Stubbin valintaa kokoomus teki kyselyn, kuka pärjäisi presidenttikisassa parhaiten. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009892103.html>, luettu 13.10.2024.
- Yle (13.10.2023). Ylen presidenttikysely: Kaksi suosituinta on selvässä johdossa – katso, miten oma ehdokkaasi pärjää. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20054671>, luettu 13.10.2024.
- Yle (5.11.2023a). Elämäni Biisi sai jättiyleisön – tutkijan mielestä presidenttiehdokkaiden kannattaa ottaa viihde vakavasti. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20058719>, luettu 13.10.2024.
- Yle (5.11.2023b). Elämäni biisi oli viiden samasta puusta veistetyin miehen show, mutta yhden tarina oli ylitse muiden. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009968084.html>, luettu 13.10.2024.
- Yle (15.11.2023). Kärki vaihtui Ylen presidenttikyselyssä – Lämmittelykierrokset on nyt käyty läpi, sanoo politiikan tutkija (yle). Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20060346>, luettu 13.10.2024.

- Yle (17.11.2023). Presidenttiehdokas Mika Aaltolan rahankeruu vaikeuksissa – koossa vasta murto-osa tavoitellusta summasta. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20060612>, luettu 23.9.2024.
- Yle (10.12.2023). Urpilainen ja Halla-aho ovat presidentinvaalien isot kysymysmerkit, arvioi asiantuntija. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20064085>, luettu 13.10.2024.
- Yle (11.12.2023). Kannattajakorttien keruu kalkkiviivoilla – kysymme presidenttiehdokkaiksi vielä mieliviltä, ovatko kortit kasassa. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20064418> (luettu 2.9.2024).
- Yle (13.12.2023). Ylen presidenttikysely: Stubb vahvisti ykkössijaansa, mutta ”kymppikerhossa” muhii suurin muutos. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20064581>, luettu 13.10.2023.
- Yle (5.1.2024). Asiantuntijoiden mukaan Halla-ahon suoritus Ylen tentissä oli varovainen. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20067941>, luettu 13.10.2024.
- Yle (9.1.2024). Andersson Presidenttitentissä: Ukrainaa tulee tukea kaikissa tapauksissa. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20068633>, luettu 13.10.2024.
- Yle (10.1.2024). Analyysi: Essayah äityi piikittelemään nuoria diplomaatteja ja boomereista puhuneita. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20068829>, luettu 13.10.2024.
- Yle (15.1.2024). Asiantuntijat poimivat Harry Harkimon esiintymisestä raikkaita näkemyksiä – presidenttitentissä vahva talouspainotus. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20069420>, luettu 13.10.2024.
- Yle (25.1.2024). Ylen presidenttikysely: Halla-aho nousi ryminällä. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20071122>, luettu 13.10.2024.
- Yle (9.2.2024). Analyysi: Haavisto jakeli nopeita jabeja Stubbille, joka syleili vastaehdokkaan kuoliaaksi kehuilla. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20073701>, luettu 23.9.2024.
- Åberg, J. & Sedelius, T. (2020). A Structured Review of Semi-Presidential Studies: Debates, Results, and Missing Pieces. *British Journal of Political Science* 50(3), 1111–1136. <https://doi.org/10.1017/S0007123418000017>